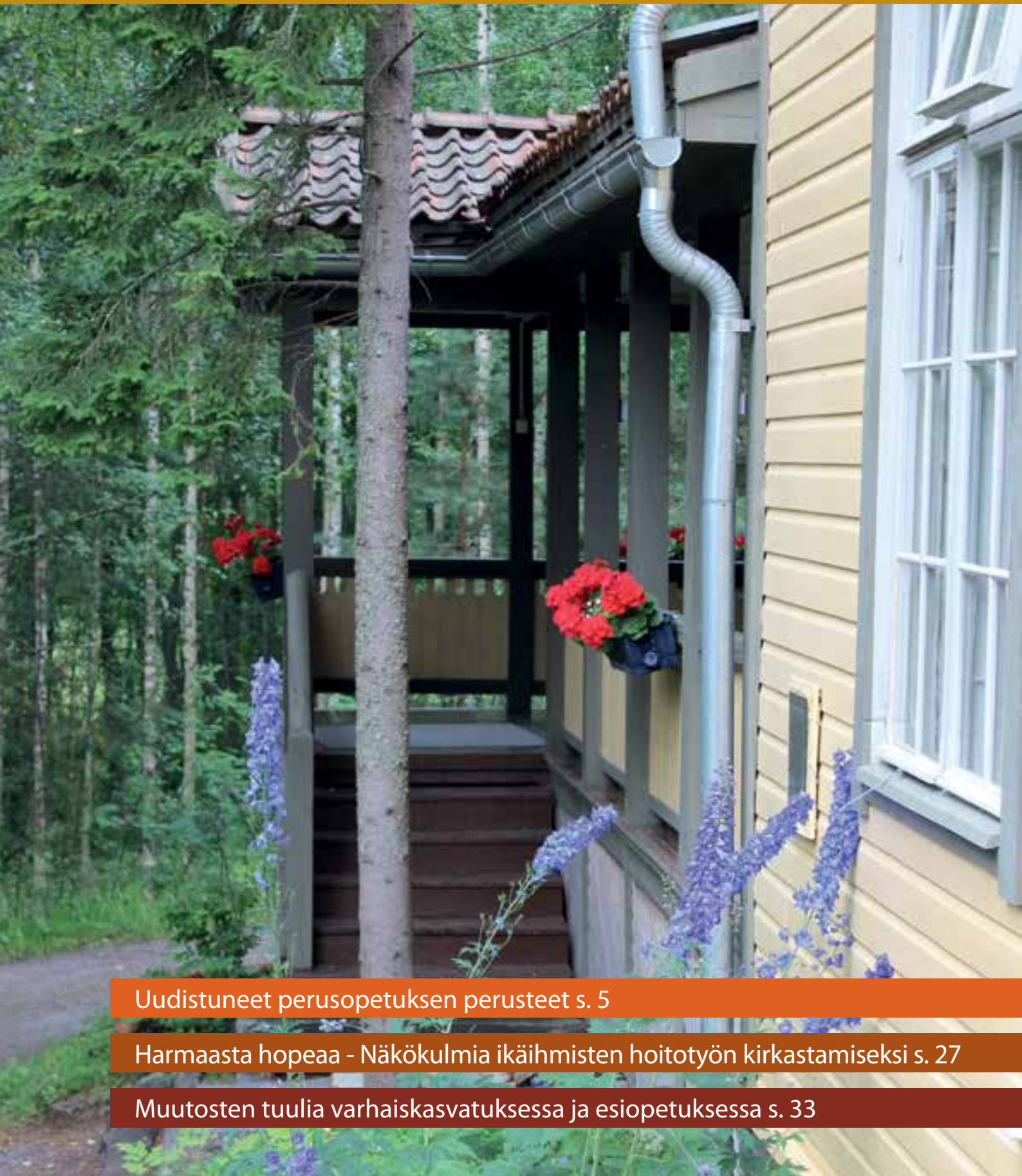

Latšo Diives

ROMANIVÄESTÖN KOULUTUSRYHMÄN TIEDOTUSLEHTI

2-3/2015

Uudistuneet perusopetuksen perusteet s. 5

Harmaasta hopeaa - Näkökulmia ikäihmisten hoitotyön kirkastamiseksi s. 27

Muutosten tuulia varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa s. 33

Suvaitaanko vai ollaanko yhdenvertaisia?

Sekasortoiset olosuhteet, sodat ja ihmisoikeusrikkomukset ovat aiheuttaneet pakolaisen vyöryn, nykyajan kansainvaelluksen Eurooppaan. Pakolaisvirta on kirvoittanut kannanottoja monikulttuurisuudesta suomalaisessa yhteiskunnassa. Toisinaan keskustelu on ryöpsähtänyt uutisoinnin ansiosta, toisinaan facebook-päivityksistä. Joidenkin mielestä monikulttuurisuus on painajainen, jotkut taas ajattelevat sen olevan ”suola ja pippuri” nykyaikaisessa kansainvälistyneessä yhteiskuntakeitoksessa.

Lähdetäänpä ajatuksesta, että saamelaiset ovat Suomen alkuperäiskansa ja me kaikki muut ”maahanmuuttajia” ja tulokkaita. Olen kuullut sellaisenkin ajatuksen, että suomalaisen yhteiskunnan kehitys on tapahtunut aikoinaan juuri maahanmuuttajien ansiosta. Mietitäänpä vaikka Finlaysonia, Serlachiusia tai Fazeria. He hyödyttivät yhteiskuntaa menestyksekkäästi. Voisiko tämän päivän maahanmuuttajista tai turvapaikanhakijoista löytyä samanlaisia voimavaroja, jos heille annettaisiin mahdollisuus?

Romanit ovat historian tietojen mukaan tulleet tänne pohjan perukoille noin 500 vuotta sitten. Läheskään kaikki kantasuomalaiset eivät voi sanoa esivanhemmistaan samaa. Monenlaisista syistä johtuen romanien pääsy sisälle suomalaiseen yhteiskuntaan on kestänyt liian kau-

an. Kuitenkin romanien yhteiskunnallinen osallisuus on kasvanut sitä mukaa, kun he ovat tulleet kuulluiksi ja päässeet osallistumaan itseään koskevaan päätöksentekoon.

Kulttuuri tai etninen tausta ei tee kenestäkään ihmistä hyvää tai huonoa. Ihmisluontoa muokkaavat kokemukset ja elinympäristö. Ihmisarvoinen elämä, oman paikan löytäminen ja tarpeellisuuden kokeminen ovat paras tae välttää negatiivisia lieveilmiöitä kenen tahansa ihmisen kohdalla.

Ei varmaankaan ole helppoa lähteä omasta maastaan tuhansien kilometrien päähän paikkaan, josta ei tiedä mitään. Kun outoihin oloihin, koti-ikävään ja aiemmin koettuihin kärsimyksiin lisätään vielä syrjintäkokemukset, täytyy olla vahva ihminen, jotta sen kestää jotakuinkin tasapainoisena.

On myös paljon niitä, jotka ovat tulleet Suomeen niin nuorina, että ainoat muistikuvat kodista tai kotimaasta liittyvät tänne. Kenellä on oikeus kieltää heiltä kotimaana se maa, jossa he ovat lapsuutensa kasvaneet ja jonka he itse kokevat kodikseen.

Monikulttuurisuus, erilaiset etniset taustat ja kulttuurit, on tunteita herättävä aihe, jonka käsittelyyn ei yhden pienen pääkirjoituksen ”filosofointi” riitä. Martin Luther Kingin unelma vapaudesta ja tasa-arvosta on edelleen ajankohtainen (I have a Dream, 1963).

Satu Blomerus

Latšo Diives

ROMANIVÄESTÖN KOULUTUSRYHMÄN TIEDOTUSLEHTI 2-3/2015

Toimitus

Opetushallitus
Romaniväestön koulutusryhmä
PL 380, 00531 Helsinki

Ulkoasu ja taitto

Innocorp Oy
Milla Toro

Toimittajat

Maria Friman
David Palm

Tilaukset ja osoitteenmuutokset

Satu Blomerus
029 533 1046
satu.blomerus@oph.fi
Osoitteen muutoksen
yhteydessä tulee mainita
myös entinen osoite

Painopaikka

Kopijyvä Oy
ISSN 1238-4593

Toimitussihteeri

Susanna Rajala
susanna.rajala@oph.fi

Päätoimittaja

Satu Blomerus
029 533 1046
satu.blomerus@oph.fi

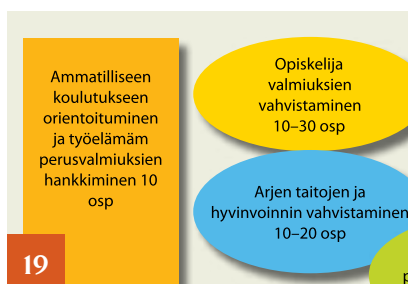
OPETUSHALLITUS

1

◀ **Kansikuva: Itä-Karjalan kansanopistolta Punkaharjulta.**
Kuva: Susanna Rajala

▼ **Kal'evala vienankarjalakš**

19

▲ **Ammatillinen koulutus ja valmentavat koulutukset ovat muutosmyrskyssä vuonna 2015**

35

▲ **Varhaiskasvatuksen vahvat ammatillaiset**
Kuva: David Palm

38

► **Muutoksen vuoro -tukihenkilökoulutus**
Kuva: Tuula Blomerus

43

Tässä numerossa

Romanien kielelliset oikeudet	4	Suomessa arvostetaan opettajan ammattia	22
Uudistuneet perusopetuksen perusteet	5	Kolmella tutkinnolla – sosionomi, diakoniatyö, lastentarhanopettaja – moniosaajaksi	23
Yhteisöllistä tiedonrakentamista	5	Opettajakoulutus – valmiuksia moneen asiaan	25
Äidinkielen opetussuunnitelman perusteiden valmistelu	6	Harmaasta hopeaa – näkökulmia ikäihmisten hoitotyön kirkastamiseksi	27
Evästystä romanikielen opetussuunnitelman perusteiden toimeenpanoon	9	Muutosten tuulia varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa	33
Aikuisten perusopetus – toinen mahdollisuus	11	Varhaiskasvatuksen vahvat ammatillaiset - Äiti ja tytär samassa työpaikassa	35
Uudistuneet lukiokoulutuksen perusteet	12	Kal'evala vienankarjalakši	38
Opetussuunnitelman perusteet, lukiokoulutus	12	Romaniasiaian neuvottelukuntien valtakunnalliset neuvottelupäivät Mikkeliissä	39
Opetushallituksen verkostoseminaari Aulangolla	13	Rom - Mikkeli ry. on aloittanut toimintansa	41
Romaninkielen kesäkoulut	14	Ajankohtaista	43
Päällikön palsta	18	Mistä romanikielen oppimateriaalit tulevat?	45
Ammatillinen koulutus ja valmentavat koulutukset ovat muutosmyrskyssä vuonna 2015	19	Lasten nurkka	46
Löydä oma alasi	22		

Romanien kielelliset oikeudet

Romaniasian neuvottelukunta järjesti yhteistyössä oikeusministeriön, aluehallintoviraston, Helsingin yliopiston, Kotimaisten kielten keskuksen (Kotus) ja Opetushallituksen kanssa romaniväestölle suunnatun kuulemistilaisuuden, jonka tavoitteena oli kuulla romaneita romanikieltä koskevista tarpeista opetuksessa, kotona ja vapaa-ajalla sekä heidän ajatuksiaan kielestä yleensä. Tilaisuus järjestettiin 22.5.2015 Etelä-Suomen aluehallintovirastossa Helsingissä siten, että videoyhteys oli Kuopioon, Mikkeeliin ja Ouluun.

Johtaja **Johanna Suurpää** oikeusministeriöstä totesi, että kielellisiin oikeuksiin osana perusoikeuksia on viime aikoina kiinnitetty lisääntyvää huomioita. 1.1.2015 voimaantullut yhdenvertaisuuslaki antaa laajan syrjintäsuojan, joka koskee osaltaan myös vähemmistöryhmien kielellisiä oikeuksia. Kuulemistilaisuuden järjestämisen taustalla on OM:n selvitys romanien perustuslaissa turvattujen kielellisten oikeuksien toteutumisesta (11/2004). Selvityksen tekeminen oli romanipoliittisessa ohjelmassa nimetty toimenpide. Selvityksessä esitettiin yhteistyössä toteutettavaa kuulemistilaisuuden järjestämistä, jotta kuullaan romaneilta itseltään heidän kielellisistä tarpeistaan. Suurpää totesi, että romaniväestön oma rooli on aivan keskeinen kielen säilyttämisen kannalta.

Kuulemistilaisuuden yhteenveto

Kielelliset oikeudet ovat tärkeitä perusoikeuksia. OM:n selvitys romanikielestä osoittaa tärkeimmät romanikielen kehittämis- ja painottamisalueet. Kotus ja Helsingin yliopisto ovat vahva tuki romanikielen säilymiselle ja kehittämiselle. Romaniasian neuvottelukunta ja sen alueelli-

set neuvottelukunnat sekä Kotus ovat yhteistyö- ja vaikuttamiseliminä, jotka voivat viedä asioita eteenpäin. Nyt tarvitaan konkreettisia toimenpiteitä ja yksimielisyyttä etenemistavoissa. Kiireellisin toimenpide on elvyttää romanikieli siten, että romanit itse sitä osaavat ja käyttävät. Lasten opetukseen tulisi panostaa, aikuisväestöä unohtamatta. Romanivanhempien tulisi rohkaista lapsiaan opiskelemaan ja puhumaan kieltä. Niiden romanien, jotka osaavat kielen, tulisi puhua sitä varsinkin nuorten ja lasten kanssa. Romaniväestöstä itsestä on kiinni, miten kielen elvytys lähtee etenemään.

Keskustelussa nousi vahvasti esille puhutun kielen merkitys ja lapset. Koulutus on tärkeä, mutta myös kielipesät nähtiin tärkeäksi osaksi puhutun romanikielen ylläpitämistä ja kehittämistä. Ne ovat joustavia ja antavat eri ikäluokille ja erilaisille kielenkäyttäjille mahdollisuuden puhua kieltä itselleen luontevimmalla tavalla. Kielipesätoimintaa tulisi uudistaa ja kehittää. Kielipesätoiminnan yhteydessä kesäkouluja on järjestetty muutamilla paikkakunnilla. Romanikielen kesäkouluihin tulee jatkossakin panostaa ja kiinnittää huomiota niiden vaativuuteen.

Henry Hedmanin ehdotus kotikielipesistä romanien kodeissa, otettiin innostuneesti vastaan ja se sai laajaa kannatusta.

Romanikielen opettajien osaaminen tulee varmistaa monipuolisella yliopisto-opetuksella ja verkostoitumisella keskenään ja ammattijärjestöjen piirissä. Kerran vuodessa voisi järjestää kielipäivän, jolloin romanikielen asema nostetaan esille.

Todettiin myös, että lapset oppivat kieltä eri tavalla kuin aikuiset ja tämä tulisi huomioida lapsille ja

aikuisväestölle suunnatussa opetuksessa ja oppimateriaalissa.

Uudet tavat täydentävät vanhoja tapoja oppia kieltä. Sosiaalisen median rinnalla tarvitaan yhä lautapelejä ja muita ”vanhanaikaisia” keinoja. Romanikielen osaaminen avaa uusi mahdollisuudet vuorovaikutukseen myös eurooppalaisten romanien kanssa.

Puute romanikielisestä tv- ja radiotuotannosta nousi vahvasti esille. Nykyiset romanikieliset radiouutiset eivät sijoitu uutistoimitukseen, vaan elämäntapatoimitukseen. Tähän tulisi saada myös korjaus. Tässä Romaniasian neuvottelukunta voi olla aktiivinen toimija. Lopuksi todettiin, että romanikielestä käytävä keskustelu on muuttunut lyhyessä ajassa. Yhteinen huoli ja vastuu kielen säilymisestä ovat ajaneet kielen suljetun luonteen edelle. Tilaisuudessa ei käytetty yhtään puheenvuoroa, jossa romanikielen opetusta, käyttöä tai puhumista olisi haluttu rajoittaa.

Jatkotoimenpide-ehdotukset:

1. Järjestetään vuosittain romanikielipäivä eri toimijoiden kesken
2. Luodaan romanikielenopettajien verkosto
3. Selvitetään mahdollisuus perustaa Opettajien ammattiyhdistyksen alaisuuteen romanikielenopettajien alaryhmä
4. Ryhdytään ajamaan aktiivisesti romanikielen elvyttämishjelmaa
5. Kehitetään kielipesätoimintaa, mukaan luettuna kotikielipesätoiminta
6. Käynnistetään kielenkääntäjien kouluttamishjelma ♦

Teksti: Irmeli Halinen **Kuvat:** Mirva Hosio

Yhteisöllistä tiedonrakentamista

Esi- ja perusopetuksen sekä lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteiden laadintatyö oli hieno kokemus yhteisöllisestä tiedonrakentamisesta. Se oli oikea oppimisprosessi, jonka aikana perusteisiin kirjattavat linjaukset muotoutuivat ja täsmentyivät yhteisen pohdinnan tuloksena. Perusteita oli laatimassa kolmisenkymmentä työryhmää. Niiden jäseninä oli opettajia, rehtoreita, oppilashuollon edustajia, kuntien opetustoimen hallinnossa työskenteleviä, opettajankouluttajia ja tutkijoita – yhteensä yli 300 ihmistä eri puolelta Suomea. Työtä luotsasi ohjausryhmä, jossa oli 16 keskeisen sidosryhmän edustajia – siis ministeriöiden, opetusalan ja työelämän järjestöjen, Suomen vanhempainliiton sekä Suomen eri etnisiä ryhmiä edustavien organisaatioiden kuten Romaniasian neuvottelukunnan ja Saamelaiskäräjien ihmisiä.

Laatimistyön aikana perusteluonnokset julkaistiin Opetushallituksen

Esi- ja perusopetuksen sekä lisäopetuksen opetussuunnitelman perustetyön ohjausryhmä. Romaniasian neuvottelukunnan edustaja Henna Huttu kuvassa toinen oikealta.

Opetussuunnitelman perusteita valmisteiden työryhmien puheenjohtajat. Opetussuunnitelmatyön päällikkö, opetusneuvos Irmeli Halinen on alarivissä toinen vasemmalta.

verkkosivuilla ja niitä pyydettiin kommentoimaan. Kuka tahansa asiasta kiinnostunut saattoi ottaa kantaa ja tehdä ehdotuksia parannuksiksi. Ja ehdotuksia tosiaan tuli – noin 4000 kappaletta koko prosessin aikana. Perusteluonnokset lähetettiin myös opetuksen järjestäjille ja pyydettiin palautetta. Noin 200 opetuksen järjestäjää tarttui toimeen, keräsi palautetta omasta piiristään – aika moni myös oppilailta ja huoltajilta – ja lähetti palautteen Opetushallitukseen. Lisäksi työn loppuvaiheissa pyydettiin vielä viralliset lausunnot keskeisiltä sidosryhmiltä. Lausuntoja saatiin enemmän kuin pyydettiin. Kaikki tämä kertoo, että koulun ja opetuksen asiat kiinnostavat ja niitä arvostetaan.

Opetushallituksessa kaikki palaute luettiin huolella ja pohdittiin, miten perusteisiin sisältyviä linjauksia ja koko tekstiä voi parantaa. Työssä käytettiin myös paljon tutkimuksen, arviointien ja eri kehittämishankkeiden antamaa tietoa, kansainvälistä tietoa sekä kuntien ja koulujen arjesta nousevia käytännön kokemuksia. Me Opetushallituksen väki toivomme, että vuoden 2014 lopussa valmistuneet opetussuunnitelman perusteet antavat hyvän ja innostavan pohjan paikalliselle opetussuunnitelmatyölle ja jokaisen opettajan opetustyölle. ♦

Artikkelin kirjoittaja opetusneuvos Irmeli Halinen on opetussuunnitelmatyön päällikkö Opetushallituksessa

Äidinkielten opetussuunnitelman perusteiden valmistelu

Teksti: Leena Nissilä Kuvat: Susanna Rajala

Taustaa

Suomessa äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaine on laaja kokonaisuus, johon kuuluu iso joukko eri oppimääriä. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa näitä oppimääriä on yhteensä 12:

- suomen kieli ja kirjallisuus
- ruotsin kieli ja kirjallisuus
- saamen kieli ja kirjallisuus
- romanikieli ja kirjallisuus
- viittomakieli ja kirjallisuus
- muu oppilaan äidinkieli
- suomi toisena kielenä ja kirjallisuus
- ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus
- suomi saamenkielisille
- ruotsi saamenkielisille
- suomi viittomakielisille
- ruotsi viittomakielisille

Näiden lisäksi perusteiden liitteissä on määritelty erillisellä valtionavustuksella rahoitettavan saamen kielen (saamelaiden kotiseutualueen ulkopuolella), romanikielen ja oppilaan oman äidinkielen opetuksen tavoitteet, sisällöt ja oppilaan oppimisen arviointi. Oppilaiden omana äidinkielenä opetetaan koko Suomessa tällä hetkellä 55 eri kieltä.

Kaikkiaan opetettavia äidinkieliä on Suomessa siis yli 60. On hienoa, että Suomi pystyy ja haluaa näin laajasti arvostaa ja kehittää oppilaiden omia äidinkieliä. Silti esimerkiksi vähemmistökielillä on omat haasteensa,

joita ovat muun muassa saamen ja romanikielen sekä suomalaisen ja suomenruotsalaisen viittomakielen uhanalaisuus, kelpoisten opettajien saatavuus monissa kielissä sekä erilaiset opetuksen järjestämiseen liittyvät käytännön haasteet.

Opetussuunnitelman perusteiden valmistelu

Äidinkielten eri oppimäärien perusteiden valmistelussa tehtiin hyvin läheistä yhteistyötä. Erityisen läheistä oli vähemmistökielten saamen, romanikielen ja viittomakielen perusteiden valmistelu, koska se tehtiin yhteisessä muut äidinkielet -työryhmässä. Suurin osa muiden kielten työryhmän kokouksista oli joko kokonaan tai osittain yhteisiä suomen ja ruotsin kielen ryhmien kanssa. Kaikki äidinkielen eri oppimäärien työryhmät tekivät myös läheistä yhteistyötä ja saivat tukea toinen toisiltaan.

Äidinkielen eri oppimäärien lähentyminen

Äidinkielen ja kirjallisuuden eri oppimäärät ovat uusissa perusteissa lähempänä toisiaan kuin aiemmin. Kaikkien oppimäärien nimeen on lisätty aiemmista perusteista poiketen myös kirjallisuus. Koska kyseessä ovat äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimäärät, ei kirjallisuutta voi sivuuttaa missään oppimäärässä. Oppimäärät ovat lähen-

*Suomenkieli ja kirjallisuus
-työryhmän työskentelyä.
Vasemmalta Rauni Kaskenviita,
Marja Tuomi ja Minna-Riitta
Luukka.*

tyneet myös siltä osin, että kaikissa oppimäärissä korostetaan monilukutaidon monipuolista kehittymistä. Perusopetuksen tavoitteena on oppia tulkitsemaan ja tuottamaan monipuolisesti erilaisia ja monimediaisia tekstejä. Äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärillä on myös yhteinen kuvaus oppiaineen tehtävästä, oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvistä tavoitteista, ohjauksesta, eriyttämisestä ja tuesta sekä oppilaan oppimisen arvioinnista vuosiluokkakokonaisuuksittain. Äidinkielen ja kirjallisuuden eri oppimäärien tavoitteet on jaettu samalla

tavalla eri osa-alueisiin. Näitä osa-alueita ovat

1. vuorovaikutustilanteissa toimiminen
2. tekstien tulkitseminen
3. tekstien tuottaminen
4. kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen
5. kielen käyttö kaiken oppimisen tukena

Näistä neljä ensimmäistä osa-alueita ovat yhteisiä kaikille äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärille. Viidettä osa-alueita kielen käyttö kaiken oppimi-

sen tukena ei ole kaikissa oppimäärissä erillisenä osa-alueena.

Kieliaineita yhdistävä kielikasvatus

Perusteissa on ensimmäistä kertaa määritelty kaikkia kieliaineita yhdistävä kielikasvatus. Kielikasvatuksella pyritään siihen, että eri kielten taitoa ja opetusta ei nähdä toisistaan irrallisina. Yksilön monikielinen kompetensi kehittyy kotona, koulussa ja vapaa-ajalla. Se koostuu äidinkielen lisäksi myös muiden kielten sekä niiden murteiden eritasoisista taidoista.

Koulun kielenopetuksen lähtökohtana on kielen käyttö eri tilanteissa. Se vahvistaa oppilaiden kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä. Kielikasvatuksen tavoitteena on tukea kaikkia oppilaan puhumia kieliä huolimatta siitä, opetetaanko niitä koulussa vai ei. Eri oppiaineiden opiskelussa voidaan hyödyntää oppilaan hallitsemien eri kielten taitoa esimerkiksi tiedonhaussa, erilaisissa kotitehtävissä ja projektitoissa. Tärkeää on, että oppilas kielikasvatuksen avulla rohkaistuu käyttämään

UUDISTUNEET PERUSOPETUKSEN PERUSTEET

myös niitä kieliä, joita ei osaa vielä kovin hyvin. Koulussa eri kielet eivät kilpaile keskenään, vaan oppilaan kaikkia osaamia kieliä arvostetaan.

Kielitietoisuus

Uusissa opetussuunnitelman perusteissa korostetaan useissa yhteyksissä kielen keskeistä roolia oppimisessa ja opetuksessa. Jotta kielen keskeinen

merkitys oppimisessa otetaan koulun arjessa riittävästi huomioon, tulee opetuksen olla kielitietoista. Kielitietoisessa koulussa keskustellaan kieliin ja kieliyhteisöihin kohdistuvista asenteista ja ymmärretään, että jokaisella oppiaineella on oma kielensä, tekstikäytäntönsä ja käsitteistönsä.

Kielitietoista opetusta tarvitaan, koska kielen ja sisällön opetusta ei edes voi erottaa toisistaan. Kaikki opettajat opettavat siis myös oman oppiaineensa kieltä ja tekstikäytäntöä. Eri oppiaineiden sekä monialaisten oppimiskokonaisuuksien opetuksessa omaksuttavat tiedonalojen kielet ja erilaiset symbolijärjestelmät avaavat samaan käsiteltävään ilmiöön eri

näkökulmia. Kaikkien oppiaineiden tehtävänä on huolehtia siitä, että kunkin oppilaan opetuskielen taito etenee arkikielestä käsitteellisen ajattelun kieleen. Tällöin tarvitaan kielitietoisia työtapoja.

Kielitiedosta kielitaitoon

Uusien perusteiden myötä eri äidinkielen opetuksen on tarkoitus jalkauttaa yhä laajemmin viestinnällisyyttä ja kielellä toimimista painottava kielitaitokäsitys. Olenamista on se, mitä oppija kielellä osaa tehdä. On tärkeää, että oppilas selviää kielitaidollaan erilaisista kielenkäyttötilanteista. ♦

Muut äidinkielet

Työryhmä toimi äidinkieli ja kirjallisuustyöryhmän osaryhmänä ja laati ehdotuksen vuosiluokkien 1–9 saamen kielen ja kirjallisuuden, romanikielen ja kirjallisuuden sekä viittomakielen ja kirjallisuuden osuudeksi ja niihin liittyväksi tukiaineistoksi. Lisäksi ryhmä valmisteli ehdotuksen siitä, miten saamen kieleen ja kirjallisuuteen, romanikieleen ja kirjallisuuteen sekä viittomakieleen ja kirjallisuuteen liittyvät tavoitteet, sisällöt ja pedagogiset käytännöt voivat ilmetä esiopetuksessa.

Puheenjohtaja: opetusneuvos Leena Nissilä

Jäsenet:

saamen kieli ja kirjallisuus:

- opettaja Marjaana Aikio
- luokanopettaja Inga Guttorm
- opetusneuvos Pirjo Immonen-Oikkonen
- luokanopettaja Petra Kuuva
- opettaja Seija Sivertsen

romanikieli ja kirjallisuus:

- asiantuntija Satu Blomerus
- tutkija Henry Hedman
- romanikielen opettaja Hellevi Hedman
- opetusneuvos Susanna Rajala

viittomakieli ja kirjallisuus:

- erityisluokanopettaja Caroline Heinrichs
- opetusneuvos Veli-Matti Malinen
- erityisluokanopettaja Kirsi Niemi

Evästystä romanikielen opetussuunnitelman perusteiden toimeenpanoon

Taustaa

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden liitteessä 2 on määritelty tavoitteet, sisällöt ja oppilaan oppimisen arviointi erillisellä valtionavustuksella rahoitettavaan kahden vuosiviikkotunnin romanikielen opetukseen. Erillisrahoitus perustuu opetus- ja kulttuuriministeriön asetukseen 1777/2009. Tarkemmat ohjeet löytyvät tiedotteesta 13/2015 Opetushallituksen verkkosivuilta osoitteesta www.oph.fi/rahoitus/valtionavustukset.

Valtionavustusta romanikielen opetukseen voi hakea opetuksen järjestäjä, ja valtionavustusta voi saada enintään kahdesta viikkotunnista. Opetusryhmään tulee kuulua lukukauden alussa tai kurssimuotoisessa opetuksessa kurssin alkaessa vähintään neljä oppilasta. Jos opetuksen järjestäjän kouluissa oppilaita on vähemmän, minimiryhmäkoko voi olla myös kaksi oppilasta. Oppilaat voivat olla esiopetuksesta, perusopetuksen ja lukio-koulutuksen eri luokka-asteilta, eri kunnista sekä yksityisistä ja valtion kouluista. Kannattaa huomata, että ryhmän voi muodostaa myös pelkästään esiopetuksessa olevista oppilaista.

Uutta perusteissa

Tavoitteet, keskeiset sisällöt ja osaamisen kuvaus niveltäen (1–2, 3–6, 7–9) ensimmäistä kertaa

- Noudattaa äidinkielen ja kirjallisuuden eri oppimäärien rakennetta, tavoitteita, sisältöjä

ja arviointikriteerejä (tuntimäärä huomioiden), painopiste toiminnallisissa kielitaidossa

- Tavoitteet jaettu seuraavaan neljään osa-alueeseen:
 1. vuorovaikutustilanteissa toimiminen
 2. tekstien tulkitseminen
 3. tekstien tuottaminen
 4. kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen

Opetuksen tehtävä

Uusissa perusteissa romanikielen opetuksen tehtäväksi on asetettu, että se auttaa ensinnäkin oppilaita kiinnostumaan omasta kielestään ja kulttuuristaan. Opetuksen tarkoituksena on myös auttaa rakentamaan ja vahvistamaan kulttuurista identiteettiä ja tukea rinnakkais- ja monikielisyyden kehittymistä. Se myös vahvistaa oppilaiden itsetuntoa ja antaa myönteisiä oppimiskokemuksia, jotka rohkaisevat käyttämään omaa kieltä eri tilanteissa. Lisäksi romanikielen opetus motivoi ja tukee oppilaita opiskelussa ja jatko-opintoihin hakeutumisessa sekä mahdollistaa Suomen romanikielen säilymistä elävänä ja vahvistaa sen yhteiskunnallista asemaa muiden kielten rinnalla.

Vuosiluokilla 1–2 edistetään erityisesti peruskielitaidon oppimista ja rohkaistaan käyttämään aiemmin opittua. Pääpaino on tällöin suullisen kielitaidon kehittämisessä. Opetuksessa tulee ottaa huomioon oppilaiden

osaamisen lähtötaso ja kielenkehityksen vaihe. On tärkeää, että kielitaidon eri osa-alueet liittyvät aihepiireiltään oppilaiden arkeen ja elinympäristöön, ja tukevat oppilaiden yksilöllistä kielinoppimista. Tavoitteena on oppia käyttämään romanikieltä erilaisissa arkielämän viestintätilanteissa.

Harjoiteltavia kielenkäyttötarkoituksia voisivat tällöin olla esimerkiksi seuraavat:

- Yksinkertainen kysyminen ja vastaaminen
- Esittäytyminen
- Nimeäminen
- Tervehtiminen
- Kuulumisten kertominen ja kysyminen
- Kiittäminen ja anteeksi pyytäminen
- Kysyminen
- Kuvaileminen

Opetuksessa käsiteltäviä aihealueita voisivat olla esimerkiksi itse ja perhe, lähipiiri, koti ja asuminen, jokapäiväinen elämä, päivärytmi, koulu ja oppiaineet, vapaa-aika ja harrastukset, terveys ja hyvinvointi sekä erilaiset ajankohtaiset aiheet (esim. uutiset).

Vuosiluokilla 3–6 oppilaita rohkaistaan käyttämään romanikielen taitoaan ja pyritään lisäämään sekä käytännönläheistä että käsitteellistä sanastoa. Oppilaita ohjataan tarkastelemaan romanikielen keskeisimpiä

UUDISTUNEET PERUSOPETUKSEN PERUSTEET

ominaispiirteitä, tutustutaan romanikieliseen kerrontaan ja kirjallisuuteen sekä harjoitellaan omaa ilmaisua. Lisäksi vahvistetaan oppilaiden kykyä tuottaa ja tulkita tekstiä monimediaisissa oppimisympäristöissä.

Harjoiteltavia kielenkäyttötarkoituksia voisivat tällöin olla esimerkiksi seuraavat:

- Omasta elämänpäästä kertominen
- Kuvailu ja kysyminen
- Pyytämisen, kääntämisen ja kieltämisen
- Keskustelun aloittaminen ja ylläpitäminen
- Omien mieltymysten ilmaiseminen ja perusteleminen
- Kuulumisten kertominen ja kysyminen
- Lyhyen viestin tai kirjeen kirjoittaminen ja ymmärtäminen (muistilappu, sähköposti tms.)
- Tiedon etsiminen
- Helppojen tekstien lukeminen
- Sanavarannon laajentamisen keinot

Opetuksessa käsiteltäviä aihealueita voisivat olla tällöin esimerkiksi itse ja lähiympäristö, arkielämä ja asuminen, päivärutiini ja palvelut, koulu ja kirjasto, luonto ja sää, vapaa-aika ja harrastukset, kiinnostuksen kohteet, mielipidevaunnot, erilaiset ajankohtaiset aiheet, tiedonhaku ja opiskelustavasto sekä romanikielen ja -kulttuurin keskeiset piirteet.

Vuosiluokilla 7–9 painottuu suullisen ja kirjallisen ilmaisun monipuolistamiseen ja kielen rakenteiden hallinnan vahvistamiseen. Sana- ja ilmaisuvarannon laajentamisessa kiinnitetään huomiota

abstraktiin ja yhteiskunnalliseen sekä nuorten käyttämään sanastoon. Lisäksi opetetaan päättävää ja arvioivaa lukemista sekä lisätään oppilaiden tietoisuutta heidän osallisuudestaan romanikielen säilyttäjinä.

Harjoiteltavia kielenkäyttötarkoituksia voisivat tällöin olla esimerkiksi seuraavat:

- Kertominen ja selostaminen
- Tunteiden ja asenteiden ilmaiseminen ja kysyminen
- Erilaiset viestintätilanteet
- Sosiaalisten käytänteiden ja normien mukaan toimiminen
- Viestien ymmärtäminen ja kirjoittaminen (esim. kirje)
- Tiedon etsiminen
- Tekstien lukeminen
- Sanavarannon laajentamisen keinot

Opetuksessa käsiteltäviä aihealueita voisivat silloin olla esim. minä ja taustani, koti ja asuminen, jokapäiväinen elämä ja sosiaalinen vuorovaikutus, matkustaminen, terveys ja hyvinvoin-

ti, opiskelu ja ammatit ja työelämä, ympäristö ja maantuntemus, yhteiskunta ja sen palvelut, tiedonhaku sekä romanikieli ja -kulttuuri.

Romanikielen opetuksen haasteita

Opetussuunnitelman perusteita laadittaessa todettiin romanikielen opetuksessa olevan edelleen erilaisia haasteita, joista suurin osa liittyy opetuksen järjestämiseen. Lisäksi oppilaiden kielitaidon taso voi vaihdella paljonkin, jolloin opettaja joutuu eriyttämään opetustaan ryhmän sisällä. Kotien ja suvun rooli opetuksen tukena on todella tärkeää, koska romanikielen kohtaaminen luokkahuoneen ulkopuolella on edelleen usein vähäistä. Haasteena on edelleen myös oppimateriaalin niukkuus, vaikka uutta materiaalia on tullut ja tulee koko ajan. Hyvällä tahdolla ja opetuksen tärkeyden ymmärtämisen avulla nämä haasteet on kuitenkin aina voitettu. ♦

Teksti: Liisa Jääskeläinen

Kuva: Susanna Rajala

Aikuisten perusopetus – toinen mahdollisuus

Nykyään useimmat romanilapset käyvät peruskoulunsa loppuun ja saavat peruskoulun päättötodistuksen. Tilanne on parantunut hienosti viime vuosikymmeninä. Tästä suurkiitos kaikille niille, jotka ovat tukeneet romanilasten koulunkäyntiä! Moniin muihin Euroopan maihin verrattuna voimme olla ylpeitä koulutuspoliittisesta tahdosta pitää huolta jokaisen oikeudesta opetukseen sekä suomalaisten romanilasten ahkeruudesta ja heidän perheensä tuesta lasten koulunkäynnille.

Romanien aikuisväestössä on kuitenkin kantäväestöä huomattavasti enemmän aikuisia, joilta peruskoulun päättötodistus puuttuu. Heillä saatetaan olla vakavia osaamiongelmia vaikkapa lukutaidossa, matematiikassa tai tietotekniikan käytössä.

Aikuislukiot ja kansanopistot järjestävät

Mutta ei hätää, aikuisenakin voi oppia ja suorittaa vaikkapa peruskoulun päättötodistuksen. Aikuisten perusopetus on tarkoitettu kaikille oppivelvollisuusiän ylittäneille eli vähintään 17-vuotiaille, joilla ei ole ollut oppivelvollisuusikäisinä mahdollisuutta tai kypsyystta hankkia peruskoulun päättötodistusta. Jos peruskouluopinnot ovat jääneet kesken, aikuisten perusopetus antaa uuden mahdollisuuden.

Aikuisille peruskouluopetusta järjestävät monet aikuislukiot ja kansanopistot, joissa on mahdollisuus opiskella myös internaattimuotoisesti eli siten, että asuu kansanopiston asuntolassa. Aikuisten perusopetusta järjestetään myös joissakin vankiloissa. Lisätietoja antaa lähin aikuislukio tai kotikunnan kouluvirasto.

Opiskeltavat oppiaineet

Pääasiassa aikuisten perusopetuksessa opiskellaan niitä asioita, joita lapset opiskelevat yläasteella eli vuosiluokilla 7–9 (varsinainen aikuisten perusopetus). Aikuisten perusopetuksessa voi opiskella myös niitä asioita, joita lapset opiskelevat vuosiluokilla 1–6 (aikuisten perusopetuksen alkuvaihe).

Opiskeltavia oppiaineita ovat äidinkieli, toinen kotimainen kieli, vieras kieli (useimmiten englanti), matematiikka, uskonto tai elämäntietä, historia, yhteiskuntaoppi, fysiikka, kemia, biologia ja maantieto. Oppilaitos voi täydentää tätä luetteloa. Oppilaitoksen rehtori voi vapauttaa toisen kotimaisen kielen opiskelusta. Aikuisten perusopetusta

täydentävänä oppiaineena on joissakin oppilaitoksissa mahdollista opiskella romanikieltä. Jokaiselle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jossa jo suoritettujen opinnot otetaan huomioon.

Aikuisten perusopetus uudistuu

Aikuisten perusopetuksen uusitut opetussuunnitelmat otetaan käyttöön 1.8.2016. Aikuisten perusopetuksen uudistus noudattaa pääasiassa oppivelvollisten opetussuunnitelman uudistusta, jossa korostetaan jokaisen oikeutta hyvään opetukseen, oppilaiden osallisuutta, ihmisoikeuksien kunnioitusta, kulttuurien moninaisuutta rikkautena ja pyrkimystä kestävään elämäntapaan. Aikuisten perusopetuksen uudistus painottaa lisäksi aikuispedagogiikkaa, yhteiskuntaan integroitumisen toimintakulttuuria ja työelämäyhteyksiä. Oppilaitoksille on annettu mahdollisuus rakentaa joustavasti yksilöllisiä opiskelupolkuja. ♦

*Artikkelin kirjoittaja on opetusneuvos
Opetushallituksessa*

Teksti: Tiina Tähkä

Kuva: Mirva Hosio

UUDISTUNEET
LUKIOKOULU-
TUKSEN
PERUSTEET

Opetussuunnitelman perusteet lukiokoulutus

Lukiokoulutus jatkaa perusopetuksen opetus- ja kasvatustehtävää. Se antaa yleiset jatko-opintovalmiudet yliopistoihin, ammattikorkeakouluihin ja lukion oppimäärään perustuvaan ammatilliseen koulutukseen. Lukiokoulutus vahvistaa opiskelijoiden laaja-alaista yleissivistystä. Opiskelija kartuttaa olennaista ihmistä, kulttuureja, luontoa ja yhteiskuntaa koskevaa tietoa ja osaamista. Lukio-koulutuksen aikana opiskelija rakentaa identiteettiään, ihmiskäsitystään, maailmankuvaansa ja -katsomustaan sekä paikkaansa maailmassa.

Kaikkien opiskelijoiden opetuksessa noudatetaan yhteisiä, lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaisia tavoitteita ja periaatteita. Romaniopiskelijoiden opetuksessa otetaan huomioon Suomen romanien asema etnisenä ja kulttuurisena vähemmistönä. Tavoitteena on, että nuoret voivat kasvaa omaan kieleensä, kulttuuriinsa ja yhteisöönsä sekä rakentaa yhteiskunnallista osallisuuttaan ja omaa identiteettiään. Tavoitteena on myös edistää romaniopiskelijoiden siirtymistä jatko-opintoihin.

Lukion opetussuunnitelman perusteiden päivittäminen

Opetushallitus on käynnistänyt nuorten ja aikuisten lukiokoulutuksen

opetussuunnitelman perusteiden päivittämisen valtioneuvoston päätetystä 13.11.2014 lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta. Nuorille annettavan lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet valmistuvat lokakuussa 2015 ja aikuisille annettavan lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet joulukuussa 2015. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan laaditut opetussuunnitelmat otetaan käyttöön viimeistään 1.8.2016. Lukion opetussuunnitelman perusteiden päivittämisen lähtökohtana ovat nykyiset perusteet, joita kehitetään edelleen vastaamaan tulevaisuuden osaamishaasteisiin muuttuvassa toimintaympäristössä. Lukion opetussuunnitelman perusteita päivitetään seuraavien tavoitteiden suuntaisesti:

Laaja-alainen yleissivistys lukiokoulutuksessa

- Lukiokoulutuksen yleissivistävän opetus- ja kasvatustehtävän tukeminen
- Oppiaineiden tieteenaloihin ja niiden yhteyksiin perustuvan yleissivistyksen rakentaminen
- Laaja-alaista osaamista kehittävän opiskelun vahvistaminen
- Kestävän elämäntavan, elinikäisen oppimisen ja aktiivisen kansalaisen valmiuksien tukeminen

Pedagogiikka ja oppiminen lukiossa

- Lukion pedagogiikan uudistumisen ja yhteiskuntaan avautumisen tukeminen

- Monipuolisten opiskeluympäristöjen ja opetusteknologian käytön tukeminen
- Opiskelijan oppimaan oppimisen taitojen edistäminen
- Opiskelijan korkea-asteen jatko-opintovalmiuksien ja työelämä-tietouden kehittäminen

Lukion toimintakulttuuri

- Yhteisöllisen ja osallistavan toimintakulttuurin edistäminen
- Yhdessä tekemisen, osaamisen jakamisen ja monipuolisen yhteistyön vahvistaminen

Lukion opiskelijan ohjaus ja tuki

- Opiskelijan tukeminen lukio-opinnoissa hänen kehittymistarpeidensa mukaan
- Opiskelijan ohjauksen vahvistaminen ja yhteisöllisen ohjausvastuun korostaminen

Lukiokoulutuksen paikallinen opetussuunnitelmatyö

- Selkeän perustan antaminen paikalliselle lukiokoulutuksen opetussuunnitelmatyölle
- Sähköisen opetussuunnitelmatyökalun tuottaminen koulutuksen järjestäjien ja lukioiden käyttöön

Artikkelin kirjoittaja on opetusneuvos ja lukiokoulutus ja taiteen perusopetus-yksikön päällikkö

Opetushallituksen verkostoseminaari Aulangolla

*Elokuussa oli taas aika tavata romanioppilaiden perusopetuksen kehittämiskuntien koordinaattoreita ja muita toimijoita. Tällä kertaa halusimme kut-
sua samaan tilaisuuteen myös eri puolilla Suomea toimivien romanikielen kielipesien väkeä. Yhteen-
sä 45 henkilöä tuli Aulangolle pohtimaan päiväksi romanikysymyksiä.*

Juhlapuhujana seminaarissa oli viime vuoden lopulla Jyväskylän yliopistossa väitellyt YTT **Sarita Friman-Korpela**. Sarita kertoi kiinnostavasti väitöskirjastaan 'Romanipolitiikasta romanien politiikaksi'.

Varhaiskasvatuksessa tapahtuu paljon. 1.8.2015 lähtien varhaiskasvatus on siirtynyt sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudesta opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen. Tämä tarkoittaa, että Opetushallitus on nykyään myös varhaiskasvatuksen alalla kehittämisvirasto. Ajankohtaista tilannetta kuvaili seminaariväelle opetusneuvos Arja-Sisko Holappa Opetushallituksesta. Lisää aiheesta löytyy sivuilta 33–34.

Seminaarissa puhuttiin myös romaniväestön koulutusryhmän ajan-kohtaisista asioista, kuten tämän vuotisista valtionavustuksista romanioppilaiden perusopetuksen tukemiseen ja romanikielen kielipesätoimintaan. **Satu Blomerus** ja **Susanna Rajala** kertoivat lisäksi aikuisten romanien koulutuksen tilannekatsauksesta, jonka tulokset Opetushallitus saa valmiiksi tämän vuoden loppuun mennessä. Aikuisille romaneille suunnattuun kyselyyn vastasi yhteensä 327 roma-

nia eri puolilla Suomea. Myös aikuisia kouluttavat oppilaitokset vastasivat ammatillisten oppilaitosten, aikuislukioiden ja vapaan sivistystyön oppilaitosten kyselyihin. Tulosten pohjalta Opetushallitus tulee laatimaan toimenpideohjelman yhteistyössä sidosryhmiensä kanssa.

Maaliskuussa Opetushallituksessa järjestettiin seminaari, jossa yksikön päällikkö **Leena Nissilä** kertoi romanikielen opettajille romanikielen uuden opetussuunnitelman perusteiden sisällöstä. Silloin osallistujat toivoivat jatkoa puheenvuorolle, joka nyt Aulangolla pystyttiin toteuttamaan. Leena Nissilä evästi opettajia ja kielipesätoimijoita perehtymään uuteen 'opsiin' ja hyödyntämään sitä (katso tarkemmin Leena Nissilän artikkeli sivulla 9–10).

Aurora Vasama on käyttänyt omassa opetuksessaan paljon pelejä ja leikkejä. Hän kertoi miten pelit ja leikit voivat avata monenlaisten oppilaiden monenlaisia solmuja.

Romanioppilaiden määrä lukioissa on erittäin pieni. Oulussa tehdään merkittävää kehittämistyötä romanioppilaiden ohjaamiseksi toiselle asteelle. Romanioppilaat löytävät nykyään hyvin tiensä ammatillisiin opintoi-

Seminaarin juhlapuhuja YTT Sarita Friman-Korpela (oikealla) ja Satu Blomerus

hin, mutta nyt Oulussa on panostettu lukioreittiin tekemällä opas 'Minustako ylioppilas?'. Tekijät **Maruska Lindeman** ja **Päivikki Halla-aho** esittelivät hauskaasti seminaariväelle uutta julkaisua.

Vantaan kaupungin kehittämistoinnissa on puolestaan pohdittu romanioppilaiden ammatinvalintaan liittyviä kysymyksiä. Vantaan opetustoimen koordinaattori **Pia Hakkari** kertoi Vantaalla tehdystä DVD:stä, joka on koosteen monien romanioppilaiden urahaaveista. Lapset ja nuoret ovat saaneet tilaisuuden toteuttaa retkiä unelmiensa pariin ja ottaa selvää toiveammateistaan. Näimme tasokkaasti toteutetun filmin ja sen hienot esiintyjät.

Tenho Lindström kertoi seminaarilaisille uudesta julkaisusta Lokko lamjaha – Kevein askelin. Se on **Seija Rothin** lapsille suunnattu runo- ja lorukirja, jonka Opetushallitus kustantaa. Teksti on sekä romanikielellä että suomeksi. Kirjaan tulee myös tehtäväkirja, jonka tekevät yhdessä Seija Roth ja Tenho Lindström. Upeat kuvat ovat **Tuuli Saarekkaan**. Uudesta julkaisusta voi lukea lisää lehtemme sivuilla 45–47. ♦

Kuvat: Ossi Blomerus ja Susanna Rajala

Romanikielen kesäkoulut

▲
Viime kesänä järjestettiin kaksi romanikielen kesäkoulua Itä-Karjalan kansanopistolla. Ensimmäinen kesäkoulu oli Savonlinnan seudun romanilähetys ry:n ja toinen Varkauden romaniyhdistys ry:n hallinnoima.

*Jutustelua tauoilla.
Toivottavasti
romanikielellä!*

*Näistä nuorista
muusikoista
kuulemme vielä.
Vasemmalta
Viki Baltzar ja
Allan Bollström.*

*Autoremonttia
väliajalla.*

*Toimintaa oli
kaikenikäisille.*

◀ Ossi Blomeruksen unakka järjestäjänä alkaa olla takana päin. Myös teatterin harrastaja Roni Åkerlund on saanut todistuksen.

Nuorilla on hymy herkässä!

◀ Ryhmien ohjaajia kiitetään. Romanikielen opettaja Armas Hagert hymyilee urakan päätteeksi, vieressä Sonja Nyman ja Satu Lindgren-Bollström.

▲
*Lasten ja nuorten
hienoja tuotoksia.*
▼

▲
Varkauden kielipesän järjestämän kesäkoulun osallistujat järjestäytyivät ryhmäkuvaan!

Toiseuden oppitunnilla

Ulkona kesä.

Sisällä luokassa harras tunnelma.

*Miehet toisella puolella suorissa housuissaan, paidoissaan ja liiveissään,
naiset toisella raskaissa hameissaan ja pitsipuseroissaan.*

Pyyhkivät hikeä.

Opinsaunassa.

Lukkarinkoulussa.

Daad hin terno. Isä on nuori.

Buklos hin phallo. Lukko on kiinni.

Drom hin langhto. Tie on pitkä.

Kieli on kaunis ja lauseet kertovat maailmasta sen takana.

Lukko on kiinni, isä nuori ja tie pitkä.

*Tällä toiseuden oppitunnilla mieleeni muistuu kuva lapsuudenkodista,
jonne romaniperheet tulivat usein.*

Romanitytön hymy,

kun syömme lämpimiä pullia samalta pelliltä, äitini leipomia.

Hänen silmänsä olivat kosteat, tummat ja viisaat.

Edessä pitkä tie,

tähän päivään.

(romanikielen kesäkoulussa Punkaharjulla 29.6.2010)

Kirjoittaja on opetusneuvos ja yksikön päällikkö Opetushallituksessa.

Ammatillinen koulutus ja valmentavat koulutukset ovat muutosmyrskyssä vuonna 2015

Ammatilliseen koulutukseen tuli paljon muutoksia elokuun alussa 2015. Muutokset johtuivat koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman linjauksista (KESU 2011–2016). Niistä olivat päättäneet hallitus sekä opetus- ja kulttuuriministeriö. KESU:n mukaan ammatillisen koulutuksen ja tutkintorakenteen tulee vastata muuttuvia työelämän osaamistarpeita. Koulutuksen on oltava riittävän joustavaa, ja turvata kaikille opiskelijoille yksilölliset valinnat ja opintopolut.

Tärkeä periaate on myös se, että opiskelijoiden aikaisempi osaaminen otetaan entistä paremmin huomioon. Tutkintorakennetta kehitetään lähivuosina edelleen. Tutkintoja voidaan yhdistää, poistaa tai muuttaa niiden perusteita muulla tavoin. Työtä jatkavat ministeriö ja Opetushallitus yhdessä työelämän kanssa ns. TUTKE 2 -hankkeessa vuoteen 2018 asti.

Ammatillisten perustutkintojen perusteet ja muut määräykset uudistettiin

Ammatillisia perustutkintoja on 52. Niitä koskevat säädökset ja kaikkien tutkintojen perusteet uudistuivat. Opetushallitus päättää tutkintojen osista,

niiden ammattitaito- ja osaamistavoitteista sekä miten opiskelijoiden arviointi toteutetaan. Uudet perusteet otettiin käyttöön 1.8.2015. Myös vanhat opiskelijat siirtyivät uusiin perusteisiin samalla kertaa. Tutkinnon perusteiden

Koulutuksen järjestäjillä (oppilaitoksilla) on entistä laajemmat mahdollisuudet räätälöidä koulutusta alueellisen ja paikallisen työelämän tarpeisiin sekä tarjota opiskelijoille yksilöllisiä ja joustavia opintopolkuja. Uudistuksen keskeinen periaate oli osaamisperusteisuus.

lisäksi opiskelijoiden arviointia, osaamisen tunnistamista, ja opiskeluhuoltoa koskevat sekä Opetushallituksen eräät muut määräykset muuttuivat samassa yhteydessä.

Oppilaitoksissa suoritettava ammatillinen perustutkinto sisältää ammatillisia, yhteisiä ja vapaasti valittavia tutkinnon osia. Ammatillisen perustutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä. Täysipäiväisessä ammatillisessa koulutuksessa vuoden aikana keskimäärin saavutettu osaaminen vastaa 60 osaamispisteen laajuutta, joten koko tutkinnon suoritusaika on keskimäärin kolme vuotta.

Suuri muutos on se, että ammatillisessa peruskoulutuksessa siirryttiin perustutkintojen ja tutkinnon osien mittaamisessa osaamispisteisiin (lyhenne = osp). Opintoviikot (ov) ja aikaperusteisuus poistuivat samalla.

Paljon muutoksia tuli myös tutkinnon perusteiden entisiin ns. attopintoihin (ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat). Niiden nimi muuttui yhteisiksi tutkinnon osiksi (yhteensä

35 osaamispistettä). Ne koottiin aiempien oppiaineiden sijaan neljäksi isoksi kokonaisuudeksi eli tutkinnon osaksi seuraavasti:

1. Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen: äidinkieli, toinen kotimainen kieli ja vieras kieli
2. Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen: matematiikka, fysiikka ja kemia sekä tietojen ja viestintätekniikka ja sen hyödyntäminen
3. Yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen: yhteiskuntataidot, työelämätaidot, yrittäjäyys ja yritystoiminta sekä työkyvyn ylläpitäminen, liikunta ja terveystieto sekä
4. Sosiaalinen ja kulttuurinen osaaminen: kulttuurien tuntemus, taide- ja kulttuuri, etiikka, psykologia, ympäristöosaaminen tai jokin edellisten (1–3) tutkinnon osien osa-alueista.

Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, työelämän pelisääntöjen tuntemusta, työkyvyn ylläpitämistä, liikuntaa ja terveystietoa, tieto- ja viestintätekniikkaa sekä viestintävalmiuksia koskevia osaamistavoitteita vahvistettiin. Ammatillisia tutkinnon osia tarkistettiin vain siltä osin, kuin työelämän tai säädösten muutokset vaativat päivittämistä.

Tutkintotyytit, niiden määritelmät ja jatko-opintokelpoisuus

Ammatillisessa koulutuksessa tutkintotyypeinä säilyvät edelleen ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto sekä erikoisammattitutkinto, joita voi kaikkia suorittaa myös aikuisten näyttötutkintona. Kaikki nämä tutkinnot antavat yleisen jatko-opintokelpoisuuden yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin. Eräitä termejä kuitenkin muutettiin. Aikaisemmin käytettiin käsitettä koulutusohjelma, nyt puhutaan sen sijaan osaamisaloista.

Lisätietoja ammatillisesta uudistuksesta:
http://www.oph.fi/julkaisut/2015/amatillisten_perustutkintojen_perusteiden_toimeenpano_amatillisessa_peruskoulutuksessa

Ammatilliseen koulutukseen valmentavien koulutusten muutos

Perustutkintojen uudistuksen kanssa samaan aikaan elokuun alussa 2015 otettiin käyttöön kaksi uutta valmentavaa koulutusta, jotka eivät johda ammatilliseen tutkintoon, mutta lisäävät valmiuksia jatkaa koulutusta ja elämää eteenpäin:

- Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus (VALMA) ja
- Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus (TELMA).

Valmentavia koulutuksia koskevat säädösmuutokset ammatillista peruskoulutusta koskevaan lakiin hyväksyttiin ja vahvistettiin maaliskuussa 2015 (Laki 246/2015 ja asetus 329/2015). Opetushallitus antoi 9.4.2015 määräykset valmentavien koulutusten perusteista. Koulutusten perusteet on lisätty Opetushallituksen verkkosivuille: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/amatilliset_perustutkinnot/valmentava_ja_valmistava_koulutus

Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen sekä Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen laajuus on 60 osaamispistettä, opiskeluaika pääosin yksi vuosi. Koulutuksen järjestäjän päätöksellä voi Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman perusteella kestää enintään 3 vuotta.

Opetushallitus päättää valmentavien koulutusten perusteet. Niissä määrätään koulutuksen muodostuminen, koulutukseen sisältyvät osat, niiden laajuus osaamispisteinä sekä koulutuksen osien osaamistavoitteet ja osaamisen arviointi. Opetus- ja kulttuuriministeriö päättää valmentavien koulutusten järjestämistä koskevista luvista.

Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus ja Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus korvaavat aiemmat valmistavat ja valmentavat koulutukset:

- Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus
- Maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava koulutus

Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen osat

- Kotitalousopetus (talouskoulu) ja
- Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus.

Koulutuksen järjestäjä ei ole voinut ottaa enää uusia opiskelijoita edellä mainittuihin koulutuksiin 1.8.2015 jälkeen ja koulutusten järjestäminen päättyy 31.12.2015. Muuna kuin ammatillisena peruskoulutuksena järjestettävän kotitalousopetuksen järjestäminen päättyi jo 31.7.2015. Opiskelijalla on oikeus suorittaa edellä mainitut, ennen 1.8.2015 aloittamansa opinnot loppuun 31.12.2015 mennessä.

Kohderyhmien yhdistämistä huolimatta erilaisille opiskelijoille voidaan valmentavissa koulutuksissa rakentaa yksilöllisiä ja joustavia opintopolkuja kohti ammatillista koulutusta ja työelämää.

Uutena sisältönä ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavassa koulutuksessa on opiskelijan mahdollisuus valmentautua oppisopimuskoulutukseen. Oppisopimuskoulutukseen valmentautuvat opiskelijat voivat suorittaa koulutuksen osia pääosin työ-

paikalla henkilökohtaisen suunnitelman mukaisesti. Opiskelijalla on mahdollisuus siirtyä oppisopimuskoulutukseen missä tahansa valmentavan koulutuksen vaiheessa, kun sopiva oppisopimustyöpaikka löytyy. Samoin opiskelijat voivat kesken valmentavaa koulutusta siirtyä myös tutkintokoulutukseen, jos oppilaitoksessa on tilaa.

Koulutuksen tavoite

Tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiuksia ammatilliseen peruskoulutukseen hakeutumiseen ja vahvistaa opiskelijan edellytyksiä suorittaa ammatillinen perustutkinto. Koulutus on tarkoitettu ensi sijassa toisen asteen tutkintoa vailla oleville perusopetuksen päättäneille nuorille. Valmentavasta koulutuksesta voi siirtyä suoritamaan ammatillista koulutusta joko ammatillisena peruskoulutuksena tai oppisopimuskoulutuksena, jos opiskelijan valmiudet riittävät ja koulutuksen järjestäjällä on vapaita aloituspaikkoja. Pakollisia koulutuksen osia on yksi (10 osp). Valinnaisia osia on viisi (soikeat kuviot), joista voi valita yhteensä 50 osaamispistettä.

Tavoitteena on antaa sairauden ja vamman vuoksi erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille henkilökohtaisten tavoitteiden ja valmiuksien mukaista opetusta ja ohjausta työhön ja mahdollisimman itsenäiseen suoriutumiseen elämässä. Tarkoitus on, että opiskelija löytää työn ja toimeentulon, asumisen, vapaa-ajan ja kuntoutumisen osalta ratkaisun hyvään ja itsenäiseen elämään. Koulutus toteutetaan aina erityisopetuksena, ja opiskelijalle laaditaan HOJKS. Pakollisia osia on kolme, mutta niiden laajuudessa vaihteluvälejä. ♦

Artikkelin kirjoittaja on opetusneuvos, joka toimii ammatillinen perus- ja aikuiskoulutus-yksikössä Opetushallituksessa

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen osat

Teksti: Tuula Pantzar

Suomessa arvostetaan opettajan ammattia

Suomalaisen kaikille yhteisen koulun rakentaminen on ollut haasteellinen ja pitkäkestoinen prosessi, jossa opettajan työllä kasvatuksen ja opetuksen asiantuntijana on ollut keskeinen merkitys. Moniin maihin verrattuna Suomessa opettajan ammattia on aina arvostettu. Se on näkynyt esimerkiksi suurina hakijamäärinä opettajankoulutukseen.

Kasvatuksen ja opetuksen asiantuntijana opettajan tulee tiedostaa kasvatustuensa ja olla valmis kehittymään työssään. Kasvatus- ja opetus-työn lisäksi opettaja toimii yhteistyössä kouluyhteisön kaikkien jäsenten, oppilaiden vanhempien ja yhteiskunnan eri tahojen kanssa.

Opettajan työ on haasteellista, mutta tarjoaa myös mielekkään ja vaihtelevan ammatin lasten, nuorten tai aikuisten opettajana. Kasvatusalan tutkinto antaa pätevyyden opettajan ammatin lisäksi moniin muihin ammatteihin. Opettajan työn lisäksi koulutus antaa valmiuden tehtäviin, joissa edellytetään kasvatuksen ja opetuksen asiantuntijuutta, esimerkiksi kouluhallinnossa ja erilaisissa organisaatioissa kasvatuksen laajalla kentällä.

Luokanopettajakoulutuksesta valmistuneet saavat kelpoisuuden luokanopettajiksi. Koulutus antaa pätevyyden opettaa perusopetuksen vuosiluokilla 1–6. Jos tutkintoon liittyy vähintään 60 opintopisteen laajuiset perus- ja aineopinnot jostakin koulussa opetetavasta aineesta, voi pätevöityä opettamaan ainettaan myös vuosiluokilla 7–9. Luokanopettajakoulutuksessa suoritetaan ensin 180 opintopisteen laajuinen kasvatustieteen kandidaatin tut-

kinto ja sen jälkeen 120 opintopisteen laajuinen kasvatustieteen maisterin tutkinto, jotka yhdessä tuottavat luokanopettajakelpoisuuden. Pääaineena koulutuksessa on yleensä kasvatustiede. Yliopistoissa on tarjolla myös erityispainotteisia luokanopettajan koulutusohjelmia esim. taide- taito- ja teknologiaopetuksessa.

Aineenopettajiksi aikovat hakeutuvat opiskelemaan ensin yleensä kahden opetettavaa ainetta yliopistoon. Maisterin tutkintoon sisällytettävä opettavan aineen opintopistemäärä riippuu siitä, minkä kouluasteen kelpoisuutta tavoitellaan. Tutkintoon sisältyvät aineenopettajan pätevyyden tuottavat pedagogiset opinnot suoritetaan kasvatustieteiden yksikössä. Opettajan pedagogiset opinnot antavat laaja-alaisen pedagogisen kelpoisuuden eri kouluasteiden ja oppilaitosten opettajan tehtäviin (perusopetus, lukiot, ammatilliset oppilaitokset, ammattikorkeakoulut, kansanopis-

tot, sekä kansalais- ja työväenopistot). Moniin taito- ja taideaineiden aineenopettajan koulutuksiin haetaan suoraan. Tämä koskee yleensä kotitalouden, käsityön, liikunnan, musiikin ja kuvataideopettajan koulutuksia.

Erityisopettajan maisterin tutkinnossa pääaineena on erityispedagogiikka. Erityisopettajan kelpoisuuteen vaaditaan erityisopettajan ammatillisia valmiuksia antavat opinnot ja pedagogiset opinnot. Erityisopettajaksi voi valmistua myös siten, että suorittaa muun opettajankoulutuksen ohessa tai sen jälkeen erilliset erityisopettajan opinnot.

Lastentarhanopettajaksi voi valmistua sekä yliopistosta että ammattikorkeakoulusta. Yliopistossa varhaiskasvatuksen koulutuksen pääaineena on kasvatustiede, joka painottuu varhaiskasvatukseen. Kasvatustieteen kandidaatin koulutus antaa teoreettiset ja käytännölliset valmiudet toimia kasvattajana, ohjaajana ja opettajana

lasten päivähoitossa ja esiopetuksessa sekä muilla varhaiskasvatuksen alueilla. Vastaavan pätevyys voi saada joissakin ammattikorkeakouluissa sisällyttämällä sosionomin opintoihin 60 op:n laajuiset, lastentarhanopettajan pätevyyden tuottavat varhaiskasvatuksen opinnot.

Opettajankoulutusta on tarjolla myös erityisesti ammatillisen opetuksen tarpeisiin muutamien ammattikorkeakoulujen opettajankoulutusyksiköissä, joissa voi suorittaa laaja-alaisen pedagogisen kelpoisuuden tuottavat opettajan pedagogiset opinnot (60 opintopistettä).

Kaikkiin opettajankoulutuksiin sisältyy keskeisenä osana opintoja erilaisia ohjattuja harjoittelu- ja työssäoppimiskursseja. Opettajankoulutuksen antamaa teoreettista ja kasvatustieteellistä tietoa sovelletaan opetustyössä ja opiskelijoille tarjoutuu mahdollisuuksia osallistua monipuoliseen kehittämis- ja kokeilutoimintaan työelämän oppimisympäristössä. Kaikille yhteisen koulun haaste on kielellisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti monimuotoinen Suomi. Yhdenvertaisuuden edistämiseksi koulujen opetushenkilöstön rakenteessa pitäisi näkyä kouluyhteisössä jo pitkään tunnistetut oppilaiden taustojen ja lähtökohtien erot.

Voidakseen vastata moniin yhteiskunnallisiin haasteisiin opettajankoulutukseen on houkuteltava nykyistä enemmän muitakin kuin enemmistö-kulttuuria edustavia hakijoita ja tehtävä opettajankoulutukseen pääsy heille joustavammaksi. Opettajan urasta kannattaa haaveilla ja tehdä haaveista totta.

Koulutuksista ja niihin hakemisesta saa lisätietoja esimerkiksi Suomen Opettajiksi Opiskelevien Liiton SOOLin sivuilta osoitteesta <http://www.sool.fi/okopa/>. Lisäksi ajankoh- taista tietoa löytyy yliopistojen ja korkeakoulujen sivuilta. ♦

Artikkelin kirjoittaja on toiminut lehtorina kasvatustieteiden yksikössä Tampereen yliopistossa.

Teksti: Tuula Blomerus, toim. Satu Blomerus **Kuva:** Terno Hagert

Kolmella tutkinnolla – sosionomi, diakoniatyö, lastentarhanopettaja – moniosaajaksi

Olin ollut Romano Missio ry:ssä kolme vuotta töissä tehden vaativaa asiakaspalvelutyötä. Asiakkaiden ongelmien moninaisuudet saivat minut hakeutumaan koulutukseen. Maalaisjärki ja koulunkäyntiavustajan koulutus eivät enää riittäneet, vaan oli lähdettävä etsimään lisää eväitä tekemääni työhön. Miksi suoritin kolme tutkintoa? Otin kaiken sen mitä oli otettavissa!

Hakiessani Diakonia-ammattikorkeakouluun sosionomikoulutukseen oli valittavana sosionomi- tai sosionomidiakoniatyö-koulutus. Tutkinto edellytti kuitenkin psykologi- ja ryhmähaastattelutestien läpäisyä. Pääsin valitsemaani sosionomidiakoniatyö-koulutukseen.

Koulutuksen alussa opinto-ohjaaja sanoi, että oli mahdollisuus valittujen tutkintojen lisäksi suorittaa vielä kolmas tutkinto. Lastentarhanopettajan kelpoisuuden saattoi suorittaa toisten koulutusten ohessa. Lastentarhanopettajan pätevyyteen edellytettiin 60 opintopisteen laajuiset, varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot.

Opintopisteitä näistä opinnoista tuli yhteensä 210 ja koulutus kesti 3,5 vuotta. Opinnäytetyössä tuli huomioida kaikki ammattialat. Opiskelin työn ohessa ja tein opinnäytetyötä varten tutkimuksen asiakkaista, joiden kanssa työskentelin. Sosionomidiakoniatyö sekä lastentarhanopettajan ammattitutkinnot (AMK) tukivat työtä ja ammatillisuutta, jota olin koulutuksen kautta hakenut.

Tuula Blomerus uskoo elinikäiseen oppimiseen

Mistä sain tietoa mahdollisuuksistani?

Koulutusohjelman tiesin (sosiaalialan koulutusohjelma), muuta en sitten tiennytkään. Hyppy tuntemattomaan! Läksin kohti tuntematonta avoimin mielin ja oppimishaluisena. Koulutuksen myötä asiat ja tilanteet avautuivat. Olenkin miettinyt, olisinko lähtenyt lainkaan, jos olisin tiennyt mitä edessä oli. Toisaalta se oli siis siunaus, kun ei liikoja tietoja ollut. Elämässäni oli samaan aikaan erilaisia kriisejä, joten koulu ei ollut se haasteellisin tekijä.

Opiskelun aloitus ja valmistuminen

Aloitin opiskelun Järvenpään Diakonia-ammattikorkeakoulussa 2009 syksyllä ja valmistuin joulukuussa 2012.

Opiskelun aikana kävin osan viikosta töissä Hämeenlinnassa. Aloitin tuolin 2010 Raha-automaattiyhdistyksen rahoittaman ja Romano Mission hallinnoiman kehittämisprojektin romaninaisvankien hyväksi. Projektin aikana koulutettiin Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöitä ympäri Suomea. Eli reissaamista ja uusien käytäntöjen kehittämistä riitti opiskelun ohessa. Minulla oli kaksi hyvää työparia, joiden kanssa luotsattiin Naisten vuoro -projektia vuosien 2010–2014 aikana. Antoisaa tiimityöskentelyä auttoi jaksamaan kaiken keskellä. Koska opiskeluaikani oli monin tavoin raskasta, oli valmistumiseni tärkeä virstanpylväs. Meni kyllä hetken aikaa ennen kuin tajusin, mitä olinkaan saavuttanut. Koin suurta iloa ja ylpeyttä saavutuksestani.

Opintojen sisällöt ja haasteet

Sosionomi (AMK) tutkinnossa on mahdollisuus saada kelpoisuus lastentarhanopettajan tehtävään: lastentarhanopettajan kelpoisuuteen edellytettävät 60 opintopisteen laajuiset varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogikkaan suuntautuneet opinnot.

Suoritin varhaiskasvatuksellisen harjoittelun lastensuojeluyksikössä ja pedagogisen harjoittelun alakoulussa sekä päiväkodin esiopetusryhmässä. Koulutus ei antanut minulle esiopetukseen tarvittavaa pätevyyttä. Tarvittaisiin kasvatustieteen kandidaatin tutkintoon kuuluvia opintoja, jotta voisin toimia esiopetuksen opettajana.

Puutteenä koin sen, ettei koulutukseen kuulunut monikulttuurisuuden tai romanikulttuuriin liittyviä opintoja. Valinnaisena olisi ehkä saatanut suorittaa jotain. Ei kukaan tietääkseni niitä kuitenkaan suorittanut. Diakonia-ammattikorkeakoulu käytti minua luennoitsijana romanikulttuuriin liittyvissä aiheissa eri opintokokonaisuuksissa opiskeluni aikana.

Opintojen aikana sain palkkaa, kun olin kokoaikainen työnteki-

jä. Koulua oli kolme lähipäivää kuukaudessa, ne olivat viikonloppuisin. Oppimisalusta oli netissä, tehtävät ja kirjallisuudet saatiin sieltä. Keskustelua oppilaiden ja opettajien kanssa käytiin niin ikään oppimisalustalla.

Haastavaa alussa oli oppia opiskelemaan. Monia asioita tuli tehtyä jos ei nyt ”turhaan”, niin ainakin isompien mutkien kautta, kun helpomalla ja vähemmällä olisi pärjännyt. Opiskelurutiini tuli vain opiskelemalla. Ammattikorkeakoulun tavalla kirjoitettavat esseet, lähteiden käyttö sekä oppimisalustalla liikkuminen oli opeteltava ensialkuun. Vaikeinta oli ymmärtää ammattikirjallisuuden tematiikkaa, kun siltä alalta ei ollut aiempaa kokemusta. Aikuisena opiskellessa on se etu, että elämäntodellisuus sekä tietysti sielunsivistyksellä ovat apuna opinnoissa.

Työharjoittelu

Sain hyväksiluetuksi sosionomiopintoihin kuuluvan harjoittelujakson työkokemukseni perusteella. Diakonian harjoittelun tein Helsingin lähiöseurakunnassa. Harjoittelujakson jälkeen minulle tarjottiin diakonin viransijaisuutta vanhempainloman ajaksi, vaikka olin vielä siinä vaiheessa epäpätevä toimimaan diakonina. Tämä oli suuri tunnustus itselleni toimiessani diakoniharjoittelijana seurakunnassa.

Suoritin lastentarhanopettajakelpoisuuteen tarvittavan harjoittelun alakoulussa sekä päiväkodin esiopetusryhmässä. Tästä harjoittelusta sain suurimman ammatillisen ymmärryksen lasten tarpeista. Olen vahvasti sitä mieltä, että tämän päivän kouluissa tarvitaan sosionomeja yhtä lailla kuin siellä on koulunkäyntiavustajia ja kuraattoreita. Osa lapsista tulee yllättävän vaihtelevista kotioloista. Vanhemmuuden ja arjen osaamisen puuttuessa lapset kantavat sitä mukanaan, missä ovatkin. Luokassa, jossa toimin osa-aikaisesti, oli opettaja ja kokoaikainen koulunkäyntiavustaja sekä erityisopettaja osan aikaa viikosta. Silti

minulla oli oma työ, jossa kohtasin näitä syrjäytyneitä lapsia. Minä pysyin kohtaamaan erityisesti heikossa asemassa olevat lapset ja olin todella tervetullut lisäapu luokkaan sekä myös välituntitoimintaan koko alakoulussa. Välitunnilla huomioin syrjäytyneitä lapsia ja leikitin heitä yhdessä. Sydämeni jäi sinne. Henkilökunta oli mahdollista, mikä osaltaan edesauttoi hyvän kokemuksen saamista.

Valmistumisen jälkeinen työskentely, työn saanti yleensä

Olen valmistumisen jälkeen jatkanut RAY:n rahoittamaa romaninaisvankihanketta. Koulutus on tukenut työtäni ja olen saanut juuri sitä ammatillisuutta, jota lähdin koulutuksen kautta hakemaan. En vielä osaa sanoa, miltä ammattialalta etsisin töitä sitten, kun olen työtön. Kaikkein mieluiten toivoisin joskus työskenteleväni alakoulussa, ehkä koulukuraattorin toimessa. Uskon kuitenkin, ettei koulutukseni ole mennyt hukkaan, vaan pystyn tulevaisuudessakin hyödyntämään oppimaani jossakin tehtävässä.

Jatko-opinnot – elinikäinen oppija

Vaikka olenkin saanut työkaluja työhöni tutkinnot suoritettuani, haluan silti vielä oppia lisää. Niinpä aloitin syksyllä 2015 kriisiterapian ja sielunhoidon koulutuksen Perheniemen opistossa. Opinnot kestävät puoli vuotta ja opiskelu tapahtuu samalla tavalla kuin aikaisemminkin eli työn ohessa. Kerran kuukaudessa ollaan lähijaksolla viikonloppuna, ja läksyjä ja kirjoja luetaan kotona omaan tahtiin. Jälleen tarve toimi kimmokkeena lisäkoulutukseen hakeutumiselle. Haluan tehdä työni hyvin, ja koulutukseen hakeutumisella haluan viestittää ennen kaikkea asiakkaileni, kuinka arvostan heitä. Tahdon olla ammatillisesti osaavana mutta kuitenkin yhdenvertaisena heidän edessään. Vain siten koen voivani auttaa heitä. ♦

Opettajakoulutus

– valmiuksia moneen asiaan

Olimme sopineet haastattelun lounaan lomaan Opetushallituksen ruokalaan. Tiia Svart, 27, pyyhälsi paikalle täsmällisesti. Vilkas nuori nainen ei ujostellut; aloitimmekin hyvin nopeasti keskustelun joka polveili monenlaisten asioiden parissa. Tuntui melkein mahdottomalta pitäytyä haastattelun varsinaisessa aiheessa.

Tiia on kotoisin Pietarsaaresta. Hänen opinpolkunsa on kulkenut tavanomaisia ratoja, peruskoulun jälkeen lukioon ja Jyväskylän yliopistoon. Sieltä hän valmistui filosofian maisteriksi 2015 pääaineenaan musiikkikasvatus, sivuaineena luokanopettajakoulutus. Hänellä on siis kahden aineen opettajakoulutus.

Miksi opettajakoulutus? Kysymys saa nuoren naisen miettiä: – 18-vuotiaana on vaikea tietää mitä haluaa loppuelämänsä tehdä. Ollisi ollut hyvä, jos vanhemmat tai joku aikuinen olisi osannut kertoa eri vaihtoehtoista ja avartaa näkemyksiä. Lukion musiikinopettaja oli innostava ja toimi esimerkkinä, joka suuresti vaikutti uravalintaan.

Opiskelun ensimmäiset vuodet Tiia kuvaa jotenkin henkisesti raskaiksi. – Ehkä se oli jotakin ”aikuiseksi kasvamisen tuskaa”, muutto kotoa ja itenäistyminen. Olin epävarma opinnoistani enkä pystynyt samaistumaan opiskelutovereihin, jotka tuntuivat olevan omalla alallaan alusta asti. Oma identiteettini kiinnostuksen kohteiden oli hukassa; musiikki ja musiikin

tekeminen oli ainoa alue, jonka koin omakseni, mutta siihenkään ei voinut luottaa uramielessä. Tiia ymmärsi tarvitsevänsä aikalisän. Niinpä hän toisen opiskeluvuoden päättyessä lähti vuodeksi Australiaan säästöjen ja opintolainan turvin. Ensimmäiset kuusi kuukautta hän opiskeli englantia yksityisessä kielikoulussa (EF International Language Schools), loppuaika kului matkustaen ympäri Oseaniaa. Tavoitteena oli parantaa englanninkielen taitoa ja suorittaa CAE-kielikoe (Certificate in Advanced English). Kielikoulun englanninkielen opettaja avasi opettamisen kokonaisvaltaista näkökulmaa. Sen myötä Tiialle avautui näkemys myös romanilasten tukemisesta. – Australian matka laajensi maailmankuvaani ja loi kiinnostuksen kansainvälisyyteen, kansainvälisiin kouluihin ja kehitysaputyöhön, Tiia kertoo. – Se myös kasvatti aikuisuuteen niin, että opinnoista, oppimisesta ja opiskelutovereiden seurasta osasi seuraavina vuosina nauttia. – Ainakin minä olin liian nuori aloittamaan yliopisto-opiskelun 18-vuotiaana, Tiia toteaa.

Romaniuden Tiia kertoo olleen positiivinen asia opiskelupiireissä. Hän kertoo tuoneensa asian esille silloin, kun se tuntui luonteelta. – En sitä mitenkään erityisesti korostanut, mutta en myöskään salannut. Se johti siihen, että Tiia piti romanikulttuurista muutaman luennon suurelle ryhmälle opiskelutovereitaan.

Sen sijaan työnantajan taholta asia ei ollutkaan niin mutkaton.

– Aloittaessani ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen kesätöitä, en maininnut työhaastattelussa olevani romani. Se ei mielestäni mitenkään liittynyt asiaan, en edes tullut sitä ajatelleeksi. Jossain vaiheessa olin sitten jutellut työtovereiden kanssa myös etnisestä taustastani ja näin se kantautui työnantajani korviin. Eräänä päivänä hän sitten pyysi minut keskustelemaan asiasta. Hänellä oli vakaasti se ajatus, että jos hän olisi tiennyt, hän ei olisi minua palkannut. Työnantajan reaktio oli ensimmäinen kokemukseni vahvoista ennakkoluuloista romaneja kohtaan, ja olin niin hämmentynyt, että tilanteen tajuaminen vei hetken. Ylpeys kehotti ”äänestämään jaloilla” siltä istumalta. Onneksi kuitenkin tulin ajatelleeksi kohtuullisen hyvää palkkaani ja Australian matkan rahan tarvetta, ja vaikka sisälläni kuohui, päätin pysyä asiallisena. Kysyin työnantajaltani, että oliko työni laadussa tai tekemisen tahdissa huomautettavaa. Hän oli nimittäin aiemmin kehunut työtäni. Kysymys sai työnantajan hiljaiseksi, ja hän myönsi kiemurrellen olleensa työpanokseeni erittäin tyytyväinen. Jatkoin, että ei kai meillä sitten ole ongelmaa. Tähän työnantaja mutisi myöntävästi miettiä näköisenä, ja pääsin jatkamaan töitäni. Tämä välikohtaus johti siihen, että työnantajani kiinnostui romaneista ja kävimme jälkikäteen useita hedelmällisiä keskusteluja asiasta. Tällä hetkellä

tuo entinen työnantajani on yhteistyökumppanini, myös veljeni ovat olleet hänen palkkalistoillaan. Kertomuksen kuultuani totean, että tuo on parasta käytännön kulttuuriopastusta ja asennekasvatusta.

Kysyessäni Tiialta opiskeluajan taloudellisesta puolesta, hän toteaa, että kesätöiden säästöt, ajoittaiset sijaisuudet ja opintoraha riittivät hyvin talven opintojen ajaksi. – Joskin tietysti täytyy ottaa huomioon, että esimerkiksi pääkaupunkiseudulla eläminen, vuokrat ja kaikki muu, on paljon kalliimpaa kuin omassa opiskelukaupungissani.

Varsinaista opettajan työtä Tiia on tehnyt jonkin verran, pääasiassa sijaisuuksia, sillä niitä saa suhteellisen helposti. Hän on ollut muun muassa Kaivokselan koulussa kansainvälisen luokan opettajana, toisella luokalla. Siellä opetus tapahtui kokonaan englanniksi.

Iän ja kokemuksen karttuessa hänelle on myös kasvanut oma näkemysensä siitä, mitä osaa ja mitä haluaa. Opettajan työ tulee varmaankin jossain vaiheessa ajankohtaiseksi, mieluiten musiikin opettaminen. Tällä hetkellä kuitenkin nuorella naisella on monta rautaa tulossa oman musiikin

tekemisen ja elintarvikealan yrityksen kanssa. Hän kokee kuitenkin vahvasti, että opettajakoulutus on antanut hänelle paljon valmiuksia nykyisiinkin tehtäviin, monenlaisiin asioihin.

Kysymykseeni opettajakoulutuksen sisällöstä Tiialla oli selkeä mielipide. Integroinnin ollessa päivän sana, olisi tarpeen saada enemmän eväitä erityislasten kohtaamiseen ja heidän kanssaan toimimiseen. Samoin olisi tarpeen käsitellä enemmän monikulttuurisuuden liittyviä asioita. Koulutuksessa ei ole tarpeeksi tietoa siitä, miten erilaiset kulttuuritavat voidaan huomioida opetuksessa rakentavasti. ♦

Harmaasta hopeaa

– näkökulmia ikäihmisten hoitotyön kirkastamiseksi

Medioista voi vähän väliä lukea uutisia, jotka koskevat vanhuksia eri tavoin. Milloin vanhus on löydetty kotoaan yksin viikkoja kuolemansa jälkeen, milloin ryöstetty, milloin kohdeltu kaltoin. Luemme uusina ongelmina myös uutisia vanhusten päihde- tai peliriippuvaisuusongelmista ja ikäihmisten syrjäytymisuhasta. Nousee mielikuva, että tällä ikäryhmällä on uutisarvo. Mutta mikä on media-arvon rinnalla heidän todellinen ihmisarvonsa? Minkälainen on se asenne-maailma, jonka pohjalta vanhusten parissa työskentelevät toteuttavat työtään? Vieläkö vanhalle ihmiselle annetaan paikka ruuhkaraitiovaunussa ja vieläkö ihmiset ehättävät avaamaan ovea, kun vanhus pyrkii kauppaan sisään? Onko teitittelymuoto vielä vanhusten kanssa keskustellessa voimissaan? Uskon vahvasti, että voimme vaikuttaa siihen, tunteeko ikäihminen itsensä joutavaksi harmaapääksi vai arvokkaaksi hopeahapseksi. —>

Vaivaistuvista palvelutaloihin

Esiteollisessa maatalousyhteiskunnassa vanhuksista huolehtiminen kuului perheelle ja suvulle aikana, jolloin perheyhteisö oli ns. suurperhe. Sittemmin vastuu huolenpidosta siirtyi kirkolle, ammattikunnille, työnantajille sekä julkiselle köyhäinhoidolle. Jo Ruotsin vallan aikaisissa maakuntalaeissa oli pääajatuksena, että suku ottaisi vastuun vanhuksestaan. Ne, joilla ei ollut sukua huolenpitäjänä, joutuivat turvautumaan julkiseen köyhäinhoitoon. 1600-luvulla köyhäinhoito oli kirkkojen tehtävä ja 1700-luvulla se tuli kirkkopitäjälle pakolliseksi. Pitäjät määrättiin rakentamaan ns. vaivaistupia, jonne sijoitettiin vanhukset, pitkäaikaissairaat ja pysyvästi köyhät. Ensimmäisissä vaivaistuvissa oli kyllä henkilökunta ja ruokatalous, mutta työntekeä ei ohjelmaan kuulunut. Kuntalaitoksen synnyttyä 1800-luvun lopulla, köyhäinhoidosta tuli luonnollisesti kunnan tehtävä. Köyhäinhoito jatkui Suomesakin aina toisen maailmansodan loppuun saakka.

Vaivaistupien lisäksi köyhien huolenpitämismuotoja olivat laillistettu kerjuu ja pitäjänkierto, seura-

kuntien vaivauskassat, ruotu- ja elätehoito sekä köyhäintalot. 1880-luvulla alettiin rakentaa maatilavaivaistaloja, jotka muuttuivat 1900-luvun alkuvuosikymmeninä maatilakunnalliskodeiksi, sitten huoltolaitoskunnalliskodeiksi. Kunnalliskodit muuttuivat toisen maailmansodan (1945) jälkeen puhtaasti vanhainkodeiksi. Hoito ja vanhusten kohtelu eri köyhäinhoidon muodossa oli usein nöyryyttävää ja epäinhimillistä. 1950-luvulta lähtien alettiin kiinnittää huomiota kotona asuvien vanhusten oloihin ja hyvinvointiin mm. harrastustoimintojen, kuntoutuksen, työllistämisen kautta. Avohuolto alkoi nousta esiin.

Vähitellen vanhusten erityistarpeita huomioiva vanhustenhuolto alkoi muuttua sosiaalipalveluksi.

1950- ja 1960-luvulla tämä tarkoitti kotiavun laajenemista. 1970- ja 1980-luvut olivat voimakasta vanhusten sosiaalipalvelujen kehittämisaikaa. Hyvinvointivaltion uudelleen muotoutumisen vaiheessa ennen 1990-luvun alkua vanhuspalvelut kokivat myös syvällisiä muutoksia. Ammattikunnittain tärkeimmät vanhusten huolenpitäjät ovat olleet sairaanhoitajat sekä diakonissat.

2000-luvun laatuyliteikunnassa vanhusten asumispalvelut ovat modernisoituneet ja uusimmissa asumispalveluyksiköissä palvelee jo suunniteltu esteettömyys ja älyteknologia. Lisäksi modernit yksiköt ovat voimakkaasti teknologisoituneet. Yksityisyyden kunnioitus sekä itsemääräämisoikeus ovat myös vahvasti nousseet hoi-

Erään englanninkielisen artikkelin mukaan Tanskassa on jo lähes kymmenen vuotta satsattu ikäihmisten kuntouttamiseen ja voimaannuttamiseen sosiaalisen pääoman kasvattamisen metodeilla. Erityisalueena on ollut aktivoida vanhukset tietotekniikan ja internetin avulla, opettaa palveluita sekä sosiaalisen verkkokanssakäymisen keinoja. Erityisesti on painotettu mahdollisuuksia joustavampaan vetäytymiseen työmarkkinoilta tietotekniikan keinoin, mahdollisuuksia uusille tietotekniikan sovelluksille, joilla suoraan pyritään parantamaan eläkeläisen edellytyksiä ja elämäntilannetta. Lisäksi painotettiin mahdollisuuksia kehittää pedagogisia menetelmiä eläkeläisten elinikäiseen oppimiseen myös verkossa.

Tuoreimman TNS-Gallupin mukaan Suomen ikääntyvistä 75-vuotiaista 25 prosenttia ja 85-vuotiaista vain kuusi prosenttia käyttää tietokonetta. 85-vuotiaista vain 1,5 prosenttia maksoi laskunsa nettipankissa. Eli potentiaalia tietoteknisen osaamisen panostamiseen ja hyödyntämiseen on Suomessa ikäihmisten kohdalla. Uuden oppimisen kautta myös "itsetoimijana" vahvistuminen on mahdollisuus.

Luin mielenkiintoisen Minneapolisin yliopiston englanninkielisen artik-

kelin/komentoinnin siitä, kuinka eläkeläisten voimaannuttamisesta kirjoittanut Tohtori David Haber haluaisi hedelmällistä ja auttamiseen liittyvää keskustelua siitä, millaisin uusin keinoin nyt eläköityneet ns. suuret ikäluokat saataisiin viemään ikävaiheensa läpi mahdollisimman hyvin. Tohtori Haber toivoi myös gerontologian opettajien ja ammattilaisten löytävän yhteisen käsityksen liittyen johtajuuteen, luovuuteen, ja siihen kuinka vaikutusmahdollisuuksien keskiössä olisivat eläkeläiset itse. Se kannustaisi, osallistaisi ja innovoisi ryhmää. Artikkelissa oli myös kuusi eri kohtaa, joihin hän haluaisi erityisesti kiinnitetävän huomiota suurten ikäluokkien voimaannuttamisessa;

- uudelleen sitoutuminen eläköitymisen sijaan
- tarkoituksenmukaiset yhteisöt ikäyhteisöjen sijaan
- hyvinvointikeskuksia palvelutalojen sijaan
- tukea antavat kodit mieluummin kuin institutionaaliset hoitokodit
- pitkäaikaishoitoon perustuvat tukimaksut mieluummin kuin akuutit lääkehoidot
- sukupolvien välistä elämää ja kanssakäymistä (niille joille se on mahdollista) enemmän kuin muistelua

don tavoitteiden keskiöön. Elinikäinen oppiminen on yksi tärkeä osa vanhustyötä. Nykypäivänä laatutietoiseen vanhusten palvelujärjestelmän rakentamiseen peräänkuulutetaan yhä enemmän julkista arvokeskustelua ja vanhusten omien mielipiteiden ja tarpeiden huomioimista. Vanhustyön arvokeskustelu ja vanhuksien kohtelu ovat menneet rutkasti eteenpäin, mutta laiminlyönneltä ei ole voitu kuitenkaan täysin välttyä.

Vanheneminen yhteiskunnan ja eri kulttuurien kautta katsottuna

Jokaisessa yhteiskunnassa on oma vanhuskäsityksensä. Se näkyy siinä, miten vanhuutta kuvataan ja mitä yleensä pidetään vanhuutena. On löydetty seitsemän eri suhtautumistapaa joita voidaan tarkastella suhteessa yhteiskunnan ja kulttuurin ilmiöihin:

1. Arvostava ja kunnioittava vanhuskäsitys
2. Tasavertaisuutta korostava, myönteinen vanhuskäsitys
3. Holhoava ja myönteinen vanhuskäsitys
4. Välinpitämätön ja liberaali vanhuskäsitys
5. Sosiaaliseen huoltoon velvoittava vanhuskäsitys
6. Syrjivä ja kielteinen vanhuskäsitys
7. Alistava ja nöyryyttävä vanhuskäsitys

Nyt vallalla oleva väestön suuri ikärakenteen muutos merkitsee koko yhteiskunnalle haastetta sopeutua ikäihmisten tarpeiden pariin. Ns. suuret ikäluokat, heti toisen maailmansodan jälkeen syntyneet ovat eläköityneet tai eläköitymässä. Heitä arvioidaan olevan lähemmäs 600 000. Onnistuneesti ikääntyvässä yhteiskunnassa ei ole piilotettavia tai laiminlyötyjä ikäryhmiä, eivätkä yhteiskunnan käytännöt saa syrjiä joitakin ikäryhmiä. Suomalaisessa kulttuurissa vanhuuden tutkimuksen ja vanhenemista sekä ikää koskevan keskustelun monipuolistumisesta huolimatta sairaus, raihnaisuus ja kuoleman läheisyys ovat edelleen tabuja.

Eri kulttuureissa vanhuuteen ja vanhuksiin liitetään erilaisia arvoja, normeja ja asenteita, jotka puolestaan muokkaavat vanhenemisen-

kin erilaiseksi. Suomessa on oman kansallisen kulttuurin lisäksi etnisissä vähemmistökulttuureissamme jo suuria eroja vanhana olemisen käsityksestä ja arvostuksesta. Romani- ja saamelaiskulttuureissa vanhoilla ihmisillä on korkea status ja arvostus sekä kunnioitus, joka osoitetaan kohtelun kautta. Saamelaiset hoitavat mahdollisimman pitkään omat vanhuksensa kotona.

Aikaisemmin romanikulttuurissa hoidettiin vanhuksia aina kotona, mutta nyt romanit elävät mielenkiintoista murtumavaihetta; romanikulttuurissa ei ole aikaisemmin annettu vanhuksia palveluasuntoihin. Asumispoliittiset muutokset, kaupungistuminen, romanien työllistyminen ja yksilöllistyminen sekä ydinperheen kehittymisilmiöt ovat kuitenkin vaikuttaneet niin, että nykyään suurin osa romanivanhuksista asuu, myös omasta tahdostaan, palvelutaloissa ja -asunnoissa. On kuitenkin muistettava mainita, että romanivanhuksia eivät ole asumismuodostaan huolimatta unohtettu. Lapset ja muu suku käyvät aktiivisesti katsomassa heitä ja yhteydenpito on runsasta, arvostavaa sekä välittävää.

Uskon, että romaneilla ja myös maahanmuuttajilla yhteiskulttuurin edustajina olisi annettavanaan pääväestölle uusia ja arvokkaita näkökulmia ikäihmisten hoito- ja arvostamiskulttuuriin. Romanikulttuurissa on korostunut käsitys vanhoista ihmisistä, heidän asemastaan ja kunnioittamisestaan elämänviisauden kertymän ansiosta. Vanhuuden käsite poikkeaa melkoisesti pääväestön käsityksestä. Siinä missä pääväestö ajattelee vanhoja ihmisiä numeraalisen iän perusteella, romanikulttuurissa vanhemman ihmisen käsite lähtee suhteesta omaan ikään. Ei siis tarvitse olla varsinaisesti vanhus, vaan riittää, että olet *vanhempi* ihminen. Esimerkiksi 20-vuotias teitittelee 40-vuotiaasta ”vanhempana” ihmisenä, johtuen siitä, että tämä voisi olla myös hänen omien vanhempiensa ikä. Ajattelu sidotaan siis eri sukupolveen, eikä elettyyn ikään numeroina. Vanhemman ihmisen aikana nuoremmat kiinnittävät tarkkaan huomiota, mistä aiheista puhutaan ja mitä termejä käytetään. Siveellisyys ilmaisussa nousee keskeiseksi, kun vanhoja

romaneita on paikalla. Vanhemmalle ihmiselle ei myöskään sanota vuorovaikutustilanteessa vastaan, vaikka olisi perustellusti eri mieltä. Näen, että elossa olevat romanivanhuksia ovat erityinen huolenpidon kohde myös siksi, että he ovat ajassamme viimeisiä, jotka kantavat romaneille sekä myös kulttuurin tutkijoille ja asiantuntijoille arvokasta tietoa ajoista, jolloin romanit olivat yhteiskunnallisesti heikossa ja jopa suojattomassa asemassa. Romanivanhus on eräänlainen historiankirja, jonka sivuilla on valtaisa määrä eletyn elämän makua, selviytymistaisteluja, mutta lisäksi myös kauniita periaatteita toisen ihmisen ja ryhmän huolehtimisesta. Rohkaisen romani- nuoria laittamaan hetkeksi kännykät ja tietokoneet kiinni, kiinnostumaan enenevässä määrin oman ryhmänsä arvokkaasta kokemuspääomasta ja kohtaamaan heidän vanhat ihmiset myönteisen uteliaisuuden kanssa entisaikojen elämään liittyen.

Vanhuuden kehitystehtävät

Ihmisen jokaiseen ikävaiheeseen kuuluu ns. kehitystehtävät, joita voisi kutsua myös ihmisen normaaliin kehitykseen kuuluviksi tavoitteiksi. Esimerkiksi pienellä lapsella ne ovat kävelyn ja puheen opettelua. Kehitystehtävä ei ole konkreettinen tehtävä vaan käsitteellinen apuväline ihmisen kehityksen jäsentämiseen. Se, että saavuttaa ikätasonsa kehitystehtävät, lisää ihmisen onnellisuutta ja edellytyksiä uusien kehitystehtävien täyttämiseen. Vanhuusiän tärkeimmät kehitystehtävät on tiedettävä, jotta asianmukaista ja arvokasta hoitoa voidaan toteuttaa.

Havighurstin teorian (1940) mukaan vanhuuden kehitystehtävät ovat fyysisen voiman ja terveyden heikkenemiseen mukautuminen, eläkkeelle jäämiseen ja väheneviin tuloihin mukautuminen, puolison kuoleman hyväksyminen sekä kyky mukautua erilaisiin rooleihin joustavasti. Tasapainoisen mielenterveyden kehitys ja tukeminen nousee tärkeään osaan ikäihmisen hoitotyössä. Erikssonin kehitysteorian (1950) mukaan vanhuuden tärkein psykososiaalinen kehitystehtävä on minän eheytyminen eli

integraatio. Minän eheytyminen on psykologinen prosessi, jossa ihminen hyväksyy elämänsä kaikkine puolineen sekä sopeutuu ajatukseen elämän rajallisuudesta. Halu nähdä itsensä osana sukupolvien ketjua, tekee sen, että vanhuus voidaan nähdä psyykkisen kehityksen huippuna.

Ikäihmisten kaltoin kohtelu

Työntekijän ammattietiikka vaikuttaa pitkälti siihen, millä tavalla hänen ajatuksensa ja arvostuksensa kohdentuvat asiakkaaseen. Ammattietiikka on parhaimmillaan omakohtaisesti sisäistettyä, mutta ei kuitenkaan yksityistä moraalialia. Työntekijä joutuu aina tekemään henkilökohtaisen moraalisin valinnan, toimiiko hän ammattieettisesti vai muulla tavalla. Jatkuva moraalisuuden viljely ammatissa on välttämätöntä, jos tavoitteena on

ammattieettisesti korkeatasoinen työ. Vanhusten kaltoin kohtelu on lähes tabu, vaikeasti ja arasti lähestyttävä asia. Resursoinnin ongelmat ja tulevaisuuden entistäkin harvalukuisempi ja jopa epäpätevä henkilökunta aiheuttaa ylikuormittumista, josta saattaa seurata hoitajien väkivaltaisuutta sekä potilaiden laiminlyöntiä. Yleisesti ottaen vanhusten kaltoin kohtelu ymmärretään tahalliseksi käyttäytymiseksi, jossa fyysistä tai psyykkistä voimaa käyttäen loukataan vanhuksen persoonaa tai omaisuutta niin, että siitä seuraa hänelle kärsimystä.

Suomalaisen väestötutkimuksen mukaan 65 vuotta täyttäneistä miehistä 3 % ja naisista 9 % on joutunut pahoinpidellyksi eläkeikäisenä. Väkivallan kohde on usein 75 vuotta täyttänyt henkilö, jolla on fyysisen toimintakyvyn vajausta tai demen-

tia ja riippuvaisuus muiden avusta. Alkoholisoinut, eronnut tai naimaton kahdestaan äitinsä kanssa asuva aikuinen poika saattaa pahoinpidellä jopa hyväkuntoisen äitinsä. Koti- ja omaishoitoa järjestettäessä pitäisi hoitajan valinnassa ottaa huomioon, että kaikki eivät sovi pitkäaikaissairaiden hoitajiksi. Jos hoitavalla omaisella on päihteidenkäytön tai mielenterveyden ongelmia, on kaltoin kohtelun riski ilmeinen.

Syyteorioita on haettu mm. vanhuksen fyysisestä, kognitiivisesta ja psyykkisestä vajavuudesta tai hoitavan henkilön ylläasittumisesta. Lisäksi on katsottu että perheväkivalta opitaan lapsuudenkodin mallista. Myös pahoinpitelijän omat psyykkiset ja persoonallisuuteen liittyvät häiriöt altistavat kaltoin kohtelulle. Myös yhteiskunnan vanhuuteen liittyvien

tamatta jättämistä. Näitä voivat olla esim. puutteellinen hygieniahuolto, ruoatta jättäminen, välttämättömien lääkkeiden antamatta jättäminen tai se, että vanhus jätetään tarpeettoman pitkiksi ajoiksi yksin ilman valvontaa. Tämä voi olla myös paljon huomiota vaativan potilaan rankaisemista. Tämä vaikuttaa taas suoraan potilaan ihmisarvon loukatuksi tulemisen tunteeseen. Laiminlyönniksi voidaan katsoa myös liian pieni henkilökunnan määrä. Tärkeää on huomioida, että laiminlyönniksi katsotaan myös tahaton vahingon aiheuttaminen. Kaltoin kohtelu on iso haaste jatkuvan resurssipulan paineissa taistelevalle sosiaali- ja terveysalalle. Ennaltaehkäisyä auttaa mm. henkilöstön huolenpito, motivointi ja työssä jaksamisen aktiivinen ylläpito. Lisäksi pitää pyrkiä jatkuvasti aktiiviseen hoidon laadun parantamiseen.

Dialogisuus (kuunteleva keskustelu) ja välittämisen etiikka

Uskon, että työntekijän aito välittäminen on ihmiseen sisäänrakennettu ominaisuus, mutta näen, että sitä voi myös opetella ja ihminen voi kehittyä välittämään. Hoitotyössä ollaan lähes jatkuvasti välittämisen kanssa tekemisissä, joten sitä ei voi sivuuttaa olankohautuksella. Jotta aito vuorovaikutus ja välittämisen tunne siirtyy vanhukseen, täytyy aidosti välittää. Kyky välittää voi työntekijällä olla vahvasti riippuvainen henkilökohtaisista välittämisen kokemuksista ja niiden saamista merkityksistä.

Carol Gilliganin (1982) välittämisen etiikassa (Ethic of Care) näkökulma on lähellä käytännön elämää ja ihmisuhteita. Lähtökohtaisesti siinä nähdään tärkeänä eettisen tilanteen tausta ja yksityiskohdat. Jokainen ihminen tulee jostakin yhtä arvokkaasta taustastaan ja tuo tausta on jokaisessa ihmisten kohtaamisessa mukana. Eettisessä toiminnassa on ensisijalla toisen huomioonottaminen, välittäminen, vastuu ja empatia. Eettistä nimenomaan on toisen erityisyyden huomioiminen. Välittämisen etiikan näkökulmasta etiikka on jokaisessa vuorovaikutustilanteessa. On tärkeää muistaa, että etiikka ei ole läsnä vain ristiriitatilanteissa,

eettisessä problematiikassa, hoidon aloittamisessa ja lopettamisessa, vaan se on läsnä koko ajan tietynlaisena ajatteluna. Tämä ajattelu heijastaa toimintoihimme sekä ajatuksiimme kuvaa oikeasta ja väärästä.

Välittämisen etiikka haastaa myös pohtimaan niitä arvoja, joihin vanhustyön suunnittelu perustuu. Asiakslähtöisyys välittämisen etiikassa on sitä, että vanhus todella ymmärretään yksilönä, jolla yksilölliset tarpeet ja oma arvokas käsitys tarvitsemastaan hoidosta. Lisäksi vanhustyön eettinen velvollisuus on myös antaa kaikki tarpeellinen tieto vanhukselle, jotta hän voi tehdä omat päätöksensä. Vanhuksen äänen kuuleminen ja sen arvostaminen on hyvä eettisyyden mittari vanhustyössä.

Dialogisuutta eli kuuntelevaa keskustelua ikäihmisten hoitotyössä voidaan ajatella tasavertaisena keskusteluna hoitavan henkilön ja vanhuksen välillä. Dialogiseen hoitosuhteeseen kuuluvat sitoutuminen, toisen huomioiminen sekä toisen erilaisuuden hyväksyminen ja sen arvostaminen. Dialogisuudessa vanhukselle tulee tunne välittamisestä ja aidosta osallisuudesta hoitosuhteeseen. Aito dialogi vanhuksen kanssa tuottaa enemmän ja syvällisempää tietoa kuin hoitajan omat yksityisajattelut ja -toiminnot.

Hienoa, että ikäihmisten huolenpito on turvattu nykyään laissa. 1.7.2013 astui voimaan ns. vanhuspallvelulaki. Sitä on päivitetty vielä vuonna 2014 sekä myös kuluvan vuoden alussa. Lain keskeiset tavoitteet ovat

- edistää ikääntyneiden hyvinvointia ja kaventaa hyvinvointieroja
- tukea ikääntyneiden osallisuutta ja voimavaroja
- edistää ikääntyneiden itsenäistä suoriutumista puuttamalla ajoissa toimintakyvyn heikkenemiseen ja sen riskitekijöihin
- turvata ikääntyneiden palvelutarpeen arviointiin pääsy ja määrältään ja laadultaan riittävät palvelut

On todella toivottavaa, että laki ei nyt jää pykäläksi, vaan siirtyy aidosti tekemiseen ja tahtomiseen hoitoyön kentällä. Viime kädessä vastuu, että laki

asenteiden katsotaan vaikuttavan pahoinpitelyn lisääntymisen mahdollisuuteen. Pahoinpitelyä on vaikea tunnistaa, koska asia on häpeällinen kohteelle ja siksi siitä on vaikea kertoa. Vanhusta voidaan epäillä muistisairaaksi tai paranoiaan taipuvaiseksi. Jos vanhuksella on toistuvasti mustelmia, palovammoja, haavoja tai päinvastainen käyntejä kaatuilemisen takia, voidaan epäillä pahoinpitelyä. Laiminlyönnin seuraukset näkyvät usein aliravitsemuksena, huonosti hoidetun ulkonäöllä tai pelokkuutena, takertuvuutena, itkuisuutena tai masentuneisuutena.

Hoitolaitoksissa kaltoin kohtelu voi olla fyysistä (esim. lyönnit, huutaminen) tai psyykkistä (esim. uhkaus, kiristys). Ei pidä unohtaa, että myös laiminlyönti on kaltoin kohtelua. Laiminlyönti voi tarkoittaa vanhuksen perustarpeiden väheksymistä ja hoi-

tulee kosketukseen ja todeksi vanhus-
ten elämässä ja arjessa, on ikäihmisten
parissa työskentelevillä ihmisillä.

Eniten uskon vanhusten hoidon
ja huolenpidon laadun konkreettises-
ti nousevan, jos edellä mainitsema-
ni hyve- ja välittämisen etiikka alkaisi
olla aktiivinen puheenaihe työpaikoil-
la. Näin siitä tulee osa arkista ajattelua
ja on varmaa, että se siirtyy myös ajal-
laan luonnolliseksi osaksi käytännön
työtä. Tämän toteutuminen on olen-
naisesti kytköksissä organisaatioiden
johdon ja esimiesten intresseihin.

Poliitikkojen ja sosiaali- ja terveys-
alalla johtavissa asemassa olevien tulisi
myös tuoda julkisesti esiin tätä agen-
daa arvopohjana kokonaisvaltaiselle
vanhustyölle. Näen, että aina kun ryh-
mä on hiljainen, haavoittuva ja monil-
ta osin puolustuskyvytön, tulisi sen
rinnalle nousta väkevä suojelupatal-
joona niin konkreettisesti, poliittisesti
kuin myös mediainformatiivisesti.

Sosiaalialan oppilaitosten ja eri ins-
tituutioiden sekä työpaikkojen tuli-
si rohkeasti käyttää esimerkiksi Suo-
men romanien ja yhteisökuulttuurista
tulevien maahanmuuttajien henkis-
tä pääomaa tietopohjana sille arvo-
maailmalle ja statukselle, joka ikään-
tyneillä ihmisillä näissä kulttuureissa
on. Mikä on olennaista vanhustyössä
ja onko meillä vielä välineitä kehittää
ja kirkastaa ajatteluamme työsken-
nellessämme tämän ryhmän kans-
sa? On kohtuutonta ja suuri vääräys,
jos ihminen joutuu kokemaan elä-
mänsä viimeisinä vuosina ihmisenä
olemisen arvonalennuksen, unoh-
duksen, turvattomuuden ja huolen-
pidon puutteen. Harmaasta hopeaa
-otsikolla halusin kuvata toivettani
vanhustyön ajattelun kirkastamisen
mahdollisuudesta. Se on mahdolis-
ta vain, jos hoitava ihminen ymmär-
tää harmaan ja hopean eron ja tah-
too värimuutoksen. ♦

Lähteet :

- Fuglsang, Lars. (Article) IT and Senior Citizens: Using the Internet for Empowering Active Citizenship. *Science, Technology & Human Values*, vol. 30 No. 4, 468-495. Autumn. Sage Publications, 2005.
- Kane, Rosalie A. Empowerment of Seniors and Paradigm Change (A Commentary on Haber's Empowerment Paradigm) University of Minnesota, Minneapolis. *Journal of Applied Gerontology* Volume 28 Number 3, 298-303. June 2009
- Koskinen, S., Aalto, L., Hakonen, S., Päivärinta E. Vanhustyö. Vanhustyön keskusliitto. Gummerus kirjapaino Oy. 1998, Jyväskylä.
- Kankare, H. & Lintula, H. (toim.) Vanhuksen äänen kuuleminen (Eri kirjoittajia, artikkelikokoelma). Tammi. 2004, Tampere.
- Karisto, Antti (toim.). Vanhuus kaupungissa. WSOY. 1997, Juva
- Luttinen, K., Pasma, J., Huttu, H., Lieppinen, M-L., Lindberg, L., Lindgren, H. Vast Vastensa –opas romanien kanssa työskenteleville sosiaalialan ammattilaisille. Ajatus. 2007, Oulu.
- Sarvimäki, A., Heimonen, S., Mäki - Peräjä - Leinonen, A. Vanhuus ja haavoittuvuus. Edita. 2010, Helsinki.
- Saarenheimo, M. Vanhuus ja mielenterveys. Arkielämän näkökulma. WSOY. 2003, Porvoo
- Särkelä, Antti. Välittäminen ammattina – näkökulmia sosiaaliseen auttamistyöhön. Vastapaino. 2001, Tampere.
- Vallejo Medina, A., Vehviläinen, S., Haukka, U-M., Pyykkö, V., Kivelä, S-L. Vanhustenhoito. 1.-2. painos WSOY. 2006, Porvoo

Muutosten tuulia varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

Varhaiskasvatus ja esiopetus ovat olleet monta kertaa esillä kuluneen vuoden aikana lehdistä ja muissa tiedotusvälineissä. Syynä ovat olleet lakimuutokset ja opetussuunnitelmien uudistaminen. Mukaan mahtuu ilon aiheita, mutta edessä on vielä huoltakin aiheuttavia, suuria muutoksia.

Päivähoidosta varhaiskasvatukseen

Elokuun ensimmäinen päivä oli erityinen päivä suomalaisen varhaiskasvatuksessa. Tuolloin astui voimaan varhaiskasvatuslaki. Uusi laki korvasi yli neljäkymmentä vuotta vanhan päivähoitolain. Samana päivänä Opetushallituksesta tuli virallisesti varhaiskasvatuksen kehittämistä vastaava virasto. Tämä tehtävä onkin otettu opetushallituksessa ilolla vastaan. Hihat on kääritty ja yhteistyö eri tahojen kanssa on aloitettu.

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan alle kouluikäisten saamaa kasvatus-, opetusta ja hoitoa päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Lisäksi lapset voivat osallistua varhaiskasvatukseen esimerkiksi leikkipuistoissa. Myös kuusivuotiaiden esiopetus on osa varhaiskasvatusta, vaikka se perustuikin perusopetuslakiin. Laadukas varhaiskasvatus on jokaisen lapsen oikeus. Se tarkoittaa kavereiden saamista ja sosiaalisten taitojen karttumista. Se tarkoittaa leikkimällä ja itse tekemällä oppimista monissa lapsille tärkeissä taidoissa. Varhaiskasvatus on myös hoivaa ja huolenpitoa sekä tarvittaessa erityisasiantuntijoiden apua. Yleisimmin lapset osallistuvat varhaiskasvatukseen päiväsaikaan. Monet kunnat tarjoavat lisäpalvelua iltaisin ja yöaikaan.

On tärkeää, että uudessa varhaiskasvatuslaissa määritellään toiminnan tavoitteet. Se helpottaa toiminnan suunnittelua ja järjestämistä sekä arviointia ja valvontaa. Tavoitteet ovat myös perusta uusille kansallisille varhaiskasvatuksen perusteille, toimintaa ohjaavalle asiakirjalle. Syksyllä 2016 valmistuvan perusteasiakirjan valmistelu on aloitettu Opetushallituksessa. Perustetyötä tehdään yhteistyössä monien asiantuntijoiden ja järjestöjen kanssa. Perusteiden valmistumisen jälkeen jokaisessa kunnassa laaditaan oma paikallinen varhaiskasvatuksen suunnitelma. Lisäksi jokaiselle lapselle laaditaan henkilökohtainen suunnitelma yhdessä lapsen ja vanhempien kanssa. Tämä auttaa ottamaan huomioon jokaisen lapsen erityisyyden.

Ikävä kyllä voimaan astunutta varhaiskasvatuslakia ei saatu uudistettua kokonaisuutena. Monta tärkeää asiaa jäi valmistelussa kesken. Alan ammattilaiset ja asiaa seuraavat huoltajat ovatkin olleet syksyn aikana hämmentyneitä ja huolissaan. Varhaiskasvatuslain valmistelun sijaan uusi hallitus on tehnyt yllättäviä lapsia ja perheitä koskevia suunnitelmia. Hallitus aikoo vähentää kustannuksia ja sen vuoksi tehdä uusia, merkittäviä muutoksia voimassa oleviin lakeihin. Tällaisia muutoksia ovat esimerkiksi suunnitelma rajata alla 6-vuotiaiden lasten oikeutta varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksesta perittävien maksujen korottaminen sekä lapsilisien leikkaaminen. Lisäksi hallitus aikoo korottaa pienten koululaisten aamu- ja iltapäivähoidon maksuja sekä muuttaa esiopetuksessa olevien lasten

tarvitseman lisähoidon maksullisiksi kerhoiksi. Nämä muutokset vaikuttavat varhaiskasvatuksen järjestämiseen. Hankalaa on se, että uudistuksia tehdään pala kerrallaan, jolloin kokonaisuudesta voi tulla hajanainen. Nykyisin lapset saavat olla päivähoitopaikassa sen ajan, kun vanhemmat toivovat. Varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen tarkoittaa sitä, että jatkossa lapset voivat osallistua varhaiskasvatukseen vain 20 tuntia viikossa. Jos perhe tarvitsee pitempää hoitoaikaa lapselleen, täytyy vanhempien hakea sitä kunnalta. Syynä pitempään hoitoaikaan voi olla vanhempien työssä käynti, opiskelu tai jokin muu vastaa-

va syy. Muutos aiheuttaa lisää paperityötä kunnissa ja luultavasti myös varhaiskasvatukseen liittyvien valitusten määrä kasvaa.

Hallituksen laskelmien mukaan varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen säästäisi noin 62 M€ vuodesta 2017 lähtien kuntien ja valtion rahoja. Säästöt ovat tervetulleita, mutta oikeuden rajaamisella on myös muita vaikutuksia. Opettajat ja hoitajat ovat huolissaan alan työpaikkojen määrästä ja varhaiskasvatuksen laadusta. Varhaiskasvatuslain tavoitteita on vaikea toteuttaa, jos lapset ovat palvelun piirissä kovin eri aikoihin. Huolta aiheuttaa myös se, että suomalaisten lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen voi edelleen laskea. Jo tällä hetkellä suomalaiset lapset ovat muita eurooppalaisia lapsia harvemmin varhaiskasvatuksessa. Tutkimustiedon perusteella varhaiskasvatuksella on monia hyviä vaikutuksia lasten oppimiseen ja hyvinvointiin sekä

Uudistuva esiopetus

Huolen aiheiden rinnalla on onnensi näkyvissä myös ilon pilkkuja. Yksi sellainen on esiopetus. Laki kuntien velvollisuudesta järjestää maksutonta esiopetusta astui voimaan 1999. Esiopetukselle oli kysyntää ja muutamassa vuodessa esiopetuksesta tuli todella suosittua. Vaikka osallistuminen on ollut vapaaehtoista, valtaosa lapsista on osallistunut esiopetukseen. Kuluva vuosi toi asiaan pienen muutoksen. Elokuun alusta lähtien esiopetukseen osallistuminen on ollut vanhempia velvoittavaa. Tämä tarkoittaa sitä, että vuotta ennen perusopetuksen alkamista lasten tulee osallistua kunnan järjestämään esiopetukseen päiväkodissa tai koulussa. Vaihtoehtoisesti huoltajat voivat pitää jollain muulla tavalla huolta siitä, että lapsi saavuttaa esiopetuksen tavoitteet. Käytännössä esimerkiksi kotona vanhempien toimesta järjestettävä esiopetus on aika haastavaa, sillä opetussuunnitelmassa asetetaan tavoitteita opetukselle melkoinen määrä.

Esiopetuksessa on parhaillaan menossa opetussuunnitelmauudistus. Sekin on otettu ilolla vastaan. Valtakunnalliset perusteet esiopetukselle hyväksyttiin viime joulukuussa ja paikallisia opetussuunnitelmia laaditaan parhaillaan. Uudet opetussuunnitelmat pitää ottaa käyttöön viimeistään ensi vuoden elokuun alusta. Uusissa opetussuunnitelmissa korostetaan muun muassa lasten ajatusten kuulemistä, yhdessä toimimista ja liikunnallista elämäntapaa. Suomalaisen esiopetuksen erikoisuus on se, että opetussuunnitelmassa määritellyt tavoitteet on tarkoitettu opetukselle, ei lapsille. Jokaisella lapsella on oikeus saada hyvää opetusta ja oppia itseään kiinnostavia uusia asioita. Monia lapsia kiinnostaa opetella kirjoittamaan ja lukemaan, mutta yhtä tärkeitä asioita voivat olla vaikkapa ryhmässä toimimisen taitojen opettelu tai omien ajatusten ilmaisemi-

nen taiteen eri keinoin. Leikkiprojektit, tutkiminen ja itse tekeminen ovat tärkeitä tapoja opetella uusia tietoja ja taitoja esiopetuksessa.

Opetussuunnitelmauudistus haastaa vanhempia entistä tiiviimmin mukaan esiopetuksen arkeen. Vanhemmilla on tärkeä tehtävä oman lapsen esiopetuksen tavoitteiden suunnittelussa ja toteutumisen seuraamisessa. Lisäksi esiopetuksen uusissa opetussuunnitelmissa korostetaan aiempaa enemmän kulttuurisen moninaisuuden kunnioittamista. Lapsiryhmän ja lähialueen eri kielet, uskonnot ja tavat nähdään voimavarana ja ilon aiheena ja niihin tutustutaan esiopetuksen aikana. Opettajat eivät kuitenkaan pysty tähän pelkästään omin toimin. Esimerkiksi romanikielet ja romaniperheiden tavat kiinnostavat lapsia varmasti. Romaniperheiden isät ja äidit tai isovanhemmat ovat tervetulleita esiopetukseen kertomaan omasta kulttuurista ja vaikkapa opettamaan muutamia romanikielen sanoja. Vaihtoehtoja tutustumiselle on monia. Omalle perheelle sopivaa osallistumista voi ideoida yhdessä esiopetuksen opettajan kanssa. Yhteistyötä tarvitaan, että lapset huomaavat ja saavat aitoa kosketusta Suomen kielelliseen ja kulttuuriseen rikkauteen.

Koulutukseen ja varhaiskasvatukseen on kohdistunut ja kohdistuu jatkossakin suuria säästöpäätöksiä. Säästöt ja muuttuva yhteiskunta edellyttävät nykyisen toiminnan arviointia ja jatkuvaa kehittämistä. Koulutusjärjestelmä niin merkittävä tukipilari Suomessa, että sen hyvästä kunnosta täytyy pitää huolta. Hienoa on se, että vaikka monet ammattilaiset ovat huolissaan, ovat he kuitenkin valmiita jatkuvasti kehittämään työtään. Myös vanhemmat ja eri järjestöt auttavat päiväkoteja ja kouluja jatkuvasti. Tämä kertoo hyvästä yhteistyöstä ja koulutuksen arvostamisesta. Ollaan aktiivisia jatkossakin! ♦

Artikkelin kirjoittaja on opetusneuvos ja toimii perusopetus ja varhaiskasvatus-yksikössä Opetushallituksessa

¹ Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe. Eurydice and Eurostat Report. 2014 Edition.

myöhemmässä elämässä pärjäämiseen. Esimerkiksi vähintään kaksi vuotta varhaiskasvatukseen osallistuneet 15-vuotiaat saivat parempia tuloksia lukutaitoa mittaavissa PISA-testeissä kuin muut nuoret¹. Varhaiskasvatus on osa suomalaisille tärkeää koulutusjärjestelmää. On tärkeää, että me kaikki yhdes-
sä pidämme huolta siitä.

Varhaiskasvatuksen vahvat ammattilaiset – Äiti ja tytär samassa työpaikassa

Järvenpäläiset Lilla ja Heidi Louhelainen ovat kouluttautuneet ja ajautuneet samalle alalle varhaiskasvatuksen kiehtovaan, haasteelliseen ja monipuoliseen maailmaan. Äiti ja tytär ovat myös työkavereita ja työskennelleet jo vuosikausia samassa työpaikassa järvenpäläisessä päiväkodissa. – Ei muu mikään muu kiinnostanut, tämä tapa toteuttaa itseäni on tuntunut ainoalta oikealta vaihtoehdolta, kertoo jo yli kaksi vuosikymmentä alalla ollut Lilla.

Tapaan Lillan (os. Ärling), 50 ja Heidin 25, kauniissa järvenpäläisessä kodissa kevään kynnyksellä. Rasakas pilvimassa on tehnyt tehtävänsä eikä aurinko haastatteluhetkenä suostu antamaan valonsäteitään taivaankannelta. Sen sijaan valoa ja lämpöä tulvii senkin edestä haastateltavien persoonista. Äidin ja tyttären välinen suhde on tasapainoisen oloinen ja keskustelun aikana molempien arvostus toisiaan kohtaan ilmentyy toistuvasti hienolla tavalla kuunnellen ja kunnioittaen toista osapuolta. Molempien luonteenpiirteitä kuvastaa kiltteys ja hienotunteisuus. Lilla on koulutukseltaan lasten ja nuorten erityisohjaaja ja konkari työskentelee jo kolmatta vuosikymmentä alalla. Lilla suoritti tutkinnon työn ohessa aikuiskoulutuksessa. Hän on aikoinaan hakeutunut alalle kävellen rohkeasti päiväkodin ovesta sisään kysymään työpaikkaa. – Varhaiskasvatus ja lasten kanssa työskentely ovat aina tuntuneet itselleni ainoalta oikealta vaihtoehdolta, eivätkä muut ammatit ole vetäneet puoleensa, kertoo Lilla kutsumuksestaan. Lillan varsinainen toimenkuva työssään tällä hetkellä on henkilökohtainen erityisavustaja. – Tehtävääni kuuluu mahdollistaa arjen sujuminen ja tukea lapsen oman toiminnan itsenäistä ohjausta

Varhaiskasvatuksen vahvat ammattilaiset Heidi ja Lilla Louhelainen.

ja kehitystä. Erityisohjaajan merkitys korostuu erityistarpeiden tunnistamisessa ja oikeiden menetelmien löytämisessä arjen sujumiseksi. Erityislapsen kanssa toimiessa arkipäivää ovat esimerkiksi tukiviittomat ja kuvien käyttö viestin vahvistamiseksi. Lisäksi on tärkeää pilkkoa ohjaus osiin ja muistaa antaa lyhyitä selkokielisiä ohjeita, Lilla avaa asiantuntijuuttaan.

Koulutus toi vakinaisen työpaikan

Heidillä on jo kaksi ammattitutkintoa. Hän kouluttautui alun perin merkonomiksi. Kutsumus veti puoleensa häntäkin ja hän kouluttautui sittemmin lähihoitajaksi suuntautumisalanaan lapset ja nuoret. – Lillahan toivoi

aikoinaan, että menisin heti yläasteen jälkeen lukemaan itseni lähihoitajaksi, hänen mielestään olisin sopinut hyvin alalle. Itselleni urasuuntautuminen yleisesti ottaenkaan, saati varhaiskasvatukseen, ei ollut valjennut ollenkaan ja menin lukemaan itseni kauppaopistossa merkonomiksi. Valmistumisen jälkeen ajauin kuitenkin päiväkotiin hoitoapulaiseksi. Siellä ollessani tajusin äidin näkemyksen olevan totta; tämän osaan ja tätä haluan, Heidi valottaa urapolkuaan. Vuoden työskentelyn jälkeen hän aloitti lähihoitajan opinnot oppisopimuksella. Tutkinnon suorittaminen työn ohella kesti noin kolmen vuotta. – Koulutus oli tiedon ja ymmärryksen laajenemisen lisäksi tärkeää myös siksi, että heti valmistumisen jälkeen sopimukseni vakinaistettiin ja se taas tuo turvaa arkeen ja pärjäämiseen, Heidi painottaa.

Heidin toimenkuva työpaikallaan on lastenhoitaja ja hän työskentelee tällä hetkellä pienten ryhmässä. Heidi kertoo että pienten ryhmässä tehdään paljon ns. perushoitoa. Havainnointityö nousee keskeiseksi. – Ikätasoisien kehityksen turvaamiseksi joudutaan lähes jatkuvasti arvioimaan lapsen kehitystä ja saavutettuja taitoja, jotta edellytykset siirtyä seuraavan ikätason ryhmään ovat mahdollisimman hyvät, Heidi kuvailee työtään. Hän jatkaa siitä, kuinka perhetyö on tullut myös osaksi varhaiskasvatusta. – Perheiden ja vanhemmuuden tukeminen on huomattavan iso osa tätä työtä ja vahvistaa sitä, että varhaiskasvatus ja kotikasvatus tavoittelevat samoja asioita, hän kertoo. Heidi sanoo myös turvallisuuden olevan asia, josta on työssä pidettävä jatkuvasti kiinni. – Lisäksi on oltava jatkuva reaaliaikainen kyky tehdä muutoksia suunnitelmiin, varhaiskasvatuksessa on paljon päivittäin muuttuvia tekijöitä, jo seitsemän vuotta alalla työskennellyt Heidi muistuttaa.

Sopivuus alalle

Ikkunaan hetkittäin ropiseva vesi ja ulkoilman masentava harmaus eivät vaikuta kohtaamisen laatuun. Taidokas, valottava ja hieno keskustelu saa harmaankin näyttämään hopealta. Jat-

Lapsen aitous, edistyminen ja kehittyminen palkitsevat.

kamme haastattelua järvenpääläisen kodin keittiössä. Tarjolla on tummaa saaristolaisleipää sekä vahvaa kahvia. Makumaailmoiltaan maltainen vilja ja mokka tuntuvat sopivat hyvin yhteen. Keskustelu siirtyy kuin luonnostaan pohdintaan siitä, minkälainen ihminen sopii varhaiskasvatukseen. Äidillä ja tyttärellä on hyvin selkeät näkemykset siitä, että tietynlaiset luonteet ei alalle sovi. – Turha tulla alalle, jos ei ole hoivaviettiä tai on kylmä luonne, Heidi ehättää sanomaan painokkaas-

ti nostaen etusormen pystyyn. Lilla nyökkää vierellä. – Joskus ihmetyttää, miksi tietynlaiset luonteet hakevat alalle, jos asenne kasvaviin lapsiin on toistuvasti kielteinen, Lilla toteaa. Hän näkee, että varhaiskasvatuksessa on eduksi, jos on luonteeltaan sosiaalinen, rajat antava, kuunteleva ja erityisen tärkeänä hän pitää joustavuutta ja kykyä olla tiimityöntekijä. – Yksin tekevät ja itsenäiset puurtajat eivät ole hyväksi työlle, jossa suunnittelu ja toteutus tehdään tiimijattelun

pohjalta, Lilla toteaa. Heidn mukaan tulee olla myös huolehtiva, lempeä, määrätietoinen ja omata tunneälyä. – Pitää olla myös yhdessä sovitut toimintatavat ja yhtenäinen näky työstä ja tavoitteista, hän toteaa.

Päiväkodeissa ja lastentarhoissa työskennellään tiiminä. Lapset on jaettu ryhmiin iän ja kehitystason mukaisesti. Jokaiselle lapsiryhmälle on oma moniammatillinen tiiminsä. Lapsia Lillan ja Heidn työpaikalla on yli yhdeksänkymmentä ja päiväkotit on auki aamukuudesta iltakuuteen. Ryhmät on jaettu 1–3 -vuotiaisiin, 3–6 -vuotiaisiin ja integroituun erityisryhmään. – Nykyään monissa paikoissa on myös ns. sisarusryhmiä, joissa ryhmän sisällä ikäkaala on laajempi, tietää Heidi kertoa. Myös monikulttuurinen osaaminen on tärkeää. – Tänä päivänä monikulttuurisuus on jo tullut osaksi työympäristön arkea samalla tavoin kuin se on koko yhteiskunnan arki. Päiväkodeissa on lapsia eri kulttuureista, monista maahanmuuttajaryhmistä sekä myös Suomen omista etnisistä vähemmistöistä, esimerkiksi romaneista. Näiden lasten kanssa työskentely tuo omat osaamisvaatimuksensa ja rikastuttaa myös työntekijän omaa maailmaa. Tasapuolinen kohtelu vaatii ammatillisuutta, Heidi muistuttaa. Lilla ja Heidi työskentelevät eri ryhmässä ja se tuntuu sopivan molemmille hyvin. – En mä haluaisi olla samassa ryhmässä Lillan kanssa, näin ammatillinenkin ote työhön säilyy paremmin, Heidi nauraa. Päiväkodin toimenkuvarakenteeseen kuuluvat johtajat, lastentarhanopettajat, lastenhoitajat ja erityisohjaajat. Päiväkodeissa työskentelevillä ammatitutkintoina löytyy kasvatustieteiden maistereita, kasvatustieteiden kandidaatteja, sosionomeja lastentarhanopettajan pätevyydellä, terveydenhoitajia, erityisohjaajia, lähihoitajia ja lastenhoitajia.

Romanit sosiaali- ja terveysalalla herättää tervettä uteliaisuutta

Lillan ja Heidn etninen tausta ei ole nykyisessä työpaikassa korostuva tekijä ja molemmat ovat tasapainossa itsensä kanssa. – Olen aina avoimesti kertonut taustastani, eikä itselläni ole koskaan ollut huonoja kokemuksia asian suhteen. Sanoisin, että omalla kohdal-

Lilla ja Heidi työskentelevät eri ryhmässä ja se tuntuu sopivan molemmille hyvin.

lani romanitautaan on suhtauduttu terveellä uteliaisuudella, Heidi kuvailee. Lillalla ei ole tänä päivänä asian kanssa mitään ongelmia tai huonoja kokemuksia, mutta hän muistaa vuosien takaa erään tapauksen: Olin menossa sijaistamaan erääseen päiväkotiin muutamaksi päiväksi. Siellä ollessani ajattelin mennä johtajan toimistoon soittamaan kotiin, että jään ylitöihin. Huomasin soittaessani että pöydälle oli unohtunut johtajalle jätetty paperilappu, jossa luki että sijaistaja on mustalainen. Järkytyin ja kysyin heti, onko tämä joku ongelma teille, Lilla kertoo pettyneen ilme kasvoillaan. – Kyllä romanit varmaan vielä tänäkin päivänä joutuvat silmätikuiksi jossain ja vaikeahan se on tietää, mitä ihmisten päällä oikeasti liikkuu. On keskityttävä vaan tekemään työnsä hyvin ja luottaa siihen, että ammatillisuus ratkaisee loppupelissä. On meidän romanien tarkasteltava myös omaa käyttäytymistämme ja mietittävä mitä sillä viestimme ympäristöön, Lilla muistuttaa.

Keskustelemme vielä siitä, minäkalaisia ominaisuuksia romanit voi hyödyntää työssään. – Romaneilla on kyky lukea ja vaistota ihmisten mielialoja ja sanatonta viestintää. Tausta tuo myös kyvyn samaistua erilaisiin lapsiin ja ymmärtää miltä toisesta tuntuu, Heidi pohtii. Lilla lisää hymyillen vielä perään että romaneilla on se kuuluisa kuudes aisti viidennen lisäksi. Molemmat tahtovat kannustaa romaneja alalle, niin nuoria kuin keskiikäisiäkin aikuiskoulutuksen kautta. – Kun on löytänyt oman alan, niin koulutus on avain, että voi tehdä sitä työtä. Koulutusvaihtoehtoja löytyy ja jokainen varmasti löytää itselleen

sopivan, Heidi muistuttaa. – Palkan perässä tälle alalle ei ehkä kannata tulla, ei tämä parhaiten palkattu ala ole. Kyllä tämän pitää aidosti kiinnostaa, sanoo Lilla. Heidi kuvailee lastenhoitajan hyviä ja huonoja puolia. – Työ on fyysisesti ja henkisesti raskasta ja vie välillä kaiken energian, mutta vastapalkaksi siinä on paljon antoisia puolia. Kun sä näät, että perheet voimaantuu ja lapsi kehittyy terveeseen suuntaan ja sillä on hyvä olla, niin silloin ymmärtää oman panoksen ja tulee se palkitsevuuden tunne. Lillakin tietää työn raskaaksi ja välillä jopa hermoja kysyväksi. – Lapsen aitous, edistyminen ja kehittyminen kuitenkin palkitsevat, hän luettelee raskaan työn jaksamisedellytyksiä. Ammattijärjestö Talentia määrittelee varhaiskasvatuksen lapsen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaksi kokonaisuudeksi, jossa keskeistä on lapsen osallisuus ja oikeus hyvään varhaiskasvuun. Talentian mukaan varhaiskasvatuksen rinnalla on myös huomioitava lasten huoltajien osallisuus, kasvatuskumppanuus ja heidän mahdollisuutensa saada tukea ja apua lasten kasvatukseen. Tällä tavoin toteutettu varhaiskasvatus tukee perheitä ja ehkäisee lasten ongelmia.

Keskustelu Lillan ja Heidn kanssa päättyy kotitekoisen hedelmäsalaatin nauttimiseen limellä maustetun tuorejuuston kanssa. Monen tunnin tapaaaminen on ollut värikäs kuin hedelmien kirjo lasivadissa. Kun ajelen pois Järvenpäästä, minulla on hyvä mieli. Monivuotisten ammattilaisten valaistamana tiedän nyt, että varhaiskasvatus konkreettisena työnä on jotain ihan muuta, kuin typerä mielikuvani lastentarhan hiekkalaatikosta, jonka vieressä seisoo turhautuneita aikuisia. ♦

Karjalainen kansanrunoudentutkija ja kääntäjä Raisa Remšujeva ja Eeva-Kaisa Linna julkaisutilaisuudessa

Kal'evala vienankarjalakši

Kalevalasta on tullut osa maailmankirjallisuutta: eeposta on käännetty jo yli 60 kielelle. Runomuotoisten käännojen ohella Kalevalasta on tehty proosakäännöksiä, lyhennelmiä ja mukaelmia yli 200.

Elias Lönnrot teki kaikkiaan 11 runonkeruumatkaa pääasiassa Vienan Karjalaan mutta myös Savoan, Lappiin, Kuolaan, Arkangeliin sekä Aunuksen Karjalaan. 1830-luvulla hän löysi tien Vienan Karjalan runokylään, ja sai oppaakseen vanhoja suuria runonlaulajia, joiden runot kirjastivat hänelle eepoksen hahmon.

Kalevala on Lönnrotin ”laulama” eepos, runoelma ja taideteos. Lönnrot vältti säkeiden sepittämistä itse, hän piti arvokkaana vain runonlaulajien suusta tulleita säkeitä, mutta yhdisteli eri laulajien säkeitä ja säeryhmiä, mikä säilytti suoran yhteyden aitoon runonlaulajaperinteeseen. Vanha Kalevala ilmestyi 1835 ja uusi, kouluissammekin luettava 1849.

Suomen kansalliseepos on nyt käännetty vienankarjalaksi eli lähinnä sille kielelle, jota on puhuttu runojen keskeisillä keruualueilla.

Vienankielisen Kalevalan – KALEVALA vienankarjalakši – on kääntänyt Petroskoissa asuva Rai-

sa Remšujeva, arvostettu karjalainen kansanrunouden tutkija ja kääntäjä. Raisa on syntynyt vuonna 1950 Uhtuan piirin Tollonjoella. Hän on käynyt koulunsa kotikylässään, Vuokkiniemessä ja Uhtualla sekä opiskellut Petroskoin yliopiston suomalais-ugrilaisessa tiedekunnassa. Remšujeva on ollut tutkijana Venäjän Tiedeakatemi-an Karjalan tiedekeskuksen kielen, kirjallisuuden ja historian instituutissa.

Raisa Remšujeva on tunnetun vuokkiniemeläisen kansanperinteen taitajan Santra Remšujevan (1914–2010) tytär. Perheessä oli kotikielenä vienankarjala. Myöhemmin karjalan kielen kysymyksissä Raisa saikin apua ja neuvoa vanhemmiltaan, äiti usein oli käännöksen ensimmäinen kuuntelija.

Kalevalan käännöstyö kesti kymmenisen vuotta. Raisa Remšujeva on itse sanonut, ettei Kalevalan kääntäminen ollut mitenkään yksikertainen asia. Käännöstyön koetinkivinä eivät ole olleet pelkästään hankalat sanat, kielelliset valinnat ja kirjoitustapa vaan myös runomittaan liittyvät valinnat. Työnsään kääntäjä on varmasti ollut usein hyvinkin yksin, mutta hänen onneeseen keskustelukumppaneina ja apuna ovat olleet eräät tunnetut Kalevalan, karjalan kielen ja perinteen tuntijat.

Julkaisun kuvituksena on käytetty Vitali Dobrinin Kalevala-aiheisia maalauksia. Dobrinin lukeutuu Karjalan tasavallan tunnetuimpiin kuvataiteilijoihin. Hänen vahva kuva maailmansa ammentaa kalevalaisesta perinteestä, Karjalan luonnosta ja karjalaisten kohtaloista.

Taiteilijan suku on lähtöisin Vienan Karjalan Akonlahdesta ja hän itse syntyi Uhtualla eli nykyisessä Kalevalassa vuonna 1954. Dobrinin on opiskellut Petroskoissa ja Leningradin Hertzenin taidekorkeakoulussa. Dobrinin töitä on ollut esillä myös Suomessa esimerkiksi Venäjän tiede- ja kulttuurikeskuksessa.

Vienankarjalankielisen Kalevalan on julkaissut Karjalan Sivistysseura. Vuonna 1906 vienalaiset kauppiat ja heidän suomalaiset tukijansa perustivat Vienan Karjalaisten Liiton, jonka tavoitteeksi asetettiin Vienan henkisen ja aineellisen tilan kohentaminen. Liiton nimi muutettiin vuonna 1917 Karjalan Sivistysseuraksi. ♦

Artikkelin kirjoittaja on erityisasiantuntija Opetushallituksen Koulutustomiamalan palvelut -yksiköstä sekä Karjalan Sivistysseuran puheenjohtaja.

Romaniasiaain neuvottelukuntien valtakunnalliset neuvottelupäivät Mikkelissä

Neuvottelupäivät järjestettiin tänä vuonna 8.–9.9. Mikkelissä Itä-Suomen aluehallintoviraston, Itä-Suomen alueellisen romaniasiaain neuvottelukunnan ja valtakunnallisen romaniasiaain neuvottelukunnan sekä Mikkelin kaupungin toimesta. Neuvottelupäivien yleisenä tavoitteena oli koota laajasti yhteen romaniasiaain neuvottelukuntien jäseniä sekä paikallisten romanityöryhmien toimijoita.

Taide, kulttuuri ja hyvinvointi

Tänä vuonna teema oli poikkeuksellisen virkistävä: taide, kulttuuri ja hyvinvointi. Etenkin ensimmäinen päivä painottui taiteeseen ja kulttuuriin. Ohjelma olisi ollut paikallaan yleissivistyksen kannalta kaikille suomalaisille. YTT **Sarita Friman-Korpela** avasi tervehdyspuheenvuorojen jälkeen romanien politiikkaa kulttuurin kautta. Monet kulttuurin ilmenemismuodot ovat vahvasti kuuluneet romanien elämään, mutta romanit

eivät silti hyödynnä kulttuuritarjontaa pääväestön lailla. Romaneilla on paljon annettavaa ja paljon saatavaa.

Suomalaisen kirjallisuuden seura on vuonna 1831 perustettu tieteellinen seura ja yleishyödyllinen yhdistys. Se on Suomen suurin humanistisen tiede- ja tietokirjallisuuden kustantaja, joka muun muassa kerää ja tallentaa suomalaista kulttuuria ja kulttuuriperintöä. FT **Risto Blomster** kertoi mitä on tehty ja mitä on suunnitteilla romaniaineistojen arkistoinniseksi. On ehdottomasti sen aika, että romanien kulttuuriperintö saa sille kuu-

luvan aseman suomalaisen kulttuuri-perinnön vaalimisessa. SKS:n työ on arvokasta, mutta se ei olisi mahdollista ilman romanien omaa panosta.

Yksi mieleenpainuvimmista puheenvuoroista oli kirjailijan ja suomalaisen viihteen historioitsijan **Maarit Niiniluodon** esitys ”Viuluasi soita, mustalainen”. Hän kertoi koskettavasti romanitaiteilijoiden tiestä iskelmälaulajiksi ja tangomarkkinoiden est-

Nuoria, aktiivisia naisia eri puolilta Suomea.

*Suomalaisen viihteen historioitsija
Maarit Niiniluoto ja stand-up koomikko Hannu Friman.*

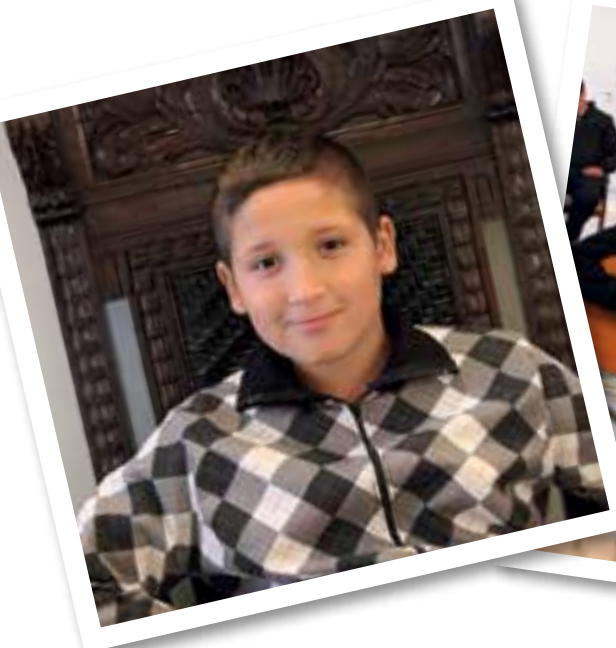
radeille. Yleisö sai kuulla hienoja klassikkokappaleita monilta romanitaiteilijoilta, kuten **Taisto Tammelta**, **Markus Allanalta**, **Anneli Sarilta** ja monilta muilta.

Niiniluotoa olisi kuunnellut pidempäänkin, mutta hieno ohjelma soljui eteenpäin. Stand-up koomikko **Hannu Friman** kertoi matkastaan stand-up koomikoksi ja FT **Kai Åberg** omasta matkastaan romanimusiikin pariin. Kai Åberg on paitsi romanimusiikin tutkija myös muusikko, joka

on soittanut romanien kanssa kaikenlaisilla estradeilla maailmassa, myös kadulla. Päivä huipentui Itä-Suomen aluehallintoviraston iltavastaanotolle, jossa kuulumme nuorta Trio Tšihkoa, **Janne Blomeruksen** johtamaa Taivas soi -kuoroa ja stand-up koomikko Hannu Frimania.

Neuvottelupäivien toinen päivä sujui enemmän vanhojen teemojen merkeissä. Uutena avauksena nostan kuitenkin tässä yhteydessä Majaojäsäätön toiminnan kulttuurin rahoit-

tajana. Taiteen edistämiskeskuksen kehittämispäällikkö **Eva-Maria Hakolan** esitys romanitaiteen näkyvyydestä taiteen kentässä oli mainio. Saimme myös tutustua uuteen yhdenvertaisuusvaltuutettuun **Kirsi Pimiään**. Kiitos hienoista päivistä koko työryhmälle ja erityisesti päivien puheenjohtajille, Itä-Suomen alueellisen romaniasiain neuvottelukunnan puheenjohtajalle **Kristiina Markkulalle** ja Itä-Suomen aluehallintoviraston suunnittelijalle **Helena Valentinille!** ♦

*Neuvottelupäivien
nuorimpia osallistujia.*

*Kitaravirtuoosit paikalla! Vasemmalta
Joel Blomerus, Mikael Blomerus ja Elias Valkonen.*

*Rom - Mikkeli ry:n
puheenjohtaja
Janne Blomerus.*

Teksti ja kuvat: Enrique Tessieri

Rom - Mikkeli ry. on aloittanut toimintansa

Historiallinen hetki oli maaliskuun 14 päivänä. Yli kolmekymmentä Mikkelin seudun romania oli kokoontunut yhteen perustamaan oman romaniyhdistyksen. Mikkelissä asuu kaikkiaan noin 250 romania.

Rom - Mikkeli ry:n puheenjohtajan, **Janne Blomeruksen** mukaan tie siihen historialliseen hetkeen kesti pitkään. – Romanit ovat puhuneet pitkään, että olisi hyvä, jos meillä olisi Mikkelissä yhdistys, joka ajaisi meidän asioitamme, hän sanoo.

Blomeruksen mukaan yksi yhdistyksen tärkeimmistä päämääristä on aktivoida romaneita ja olla romaniyhdistyksen ääni.

– Yhdistystoiminta on alkanut hyvin, koska meillä on entuudestaan asiat hyvin Mikkelissä, hän jatkaa. – Rom-Mikkelin hallitus ja jäsenet ovat olleet hyvin aktiivisia ja innostuneita viemään yhdistystä eteenpäin.

Aleksi Blomerus, Brandon Baltzar ja Aaron Baltzar.

Blomerus sanoo, että hän haluaisi yhdistyksen ajavan monia asioita. Tällaisia ovat mm. nuorten romanien identiteetin vahvistaminen, koulutuksen tärkeys sekä koko yhteisön työllistymisen parantaminen.

– Hallitus on ajatellut, että syksyllä 2016 voisimme tarjota romanikielen opetusta Mikkeliissä kielipesätoiminnan kautta, hän sanoo. – Toinen tärkeä asia, jonka yhdistys voisi tehdä, on edistää Mikkelin seudulla molemminpuolista kunnioitusta romanien ja valtaväestön keskuudessa.

Miten tätä päämäärä voitaisiin edistää?

– Minä uskon, että kun ihmiset tutustuvat toisiinsa myös ne ennakkoluulot vähenevät ja huomaamme lopulta, että olemme kaikki samanlaisia ihmisiä, hän jatkaa. – Suomi on meidän kotimme ja siksi koemme, että on tärkeää lisätä vuorovaikutusta ja hälventää ennakkoluuloja.

Vuonna 2015–2016 Rom – Mikkeli ry. haluaa järjestää yhteisiä tapahtumia Mikkelin seudulla eri yhteistyötahojen, mm. Itä-Suomen aluehallintoviraston Mikkelin Hel-

luntaiseurakunnan ja Otavan Opiston kanssa.

Blomerus sanoi, että yhdistys pyrkii toimimaan paikallisella tasolla sekä luomaan yhteyksiä kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Olemme jo verkostoituneet Savonlinnan ja Kiteen kanssa sekä luoneet suhteita Slovakiaan, hän sanoo. ♦

Artikkelin kirjoittaja toimii monikulttuurisuuskoordinaattorina Otavan opistossa.

Rom-Mikkeli ry:n järjestämä leiri 28-29.8.2015

Ole osana muutosta, seiso Naisten Linjalla!

**Viikon mittainen iltakoulu
Helsingissä**

**Valmistava koulutus järjestetään Helsingissä
16.11.–20.11. iltaisin kello
16–20 ja tammikuussa
2016. Osallistujille maksetaan matkakulut ja majoitus. Koulutukseen on mahdollisuus osallistua Skypen välityksellä.**

Romanikulttuuri elää murroksessa. Oman yhteisön sisältä tulevat tukiverkostot ovat monien kohdalla poistuneet. Valtaosa vankilassa olevista romaninaisista toivoo, että heillä olisi portilla vastassa tukihenkilö, joka olisi rinnalla ja tukemassa siviilissä. Ilmiö on suhteellisen uusi romaniväestön keskuudessa. Romanit ovat aina huolehtineet vangeista, käyneet tapaamisissa, auttaneet taloudellisesti sekä tuoneet ruokaa avotolassa vankeusrangaistustaan suorittavalle vangeille. Tänä päivänä osalla naisista on heikko yhteys omaisiinsa tai yhteyttä ei ole lainkaan. Omaisten osuuden paikkaavat usein vankitoverit, ja vankilan ulkopuolella päihteet sekä niiden tuomat ystävät.

Romaninaiset tarvitsevat tukea

Romaninaiset tarvitsevat tukea, olisi-ko sinulla mahdollisuus olla hetken vierellä kulkijana romaninaiselle? Sinulle tarjotaan valmistavaa koulutusta yhteistyössä Naisten Linjan kanssa tukihenkilönä toimimisesta, romanikulttuurin erityispiirteisiin perehdyttämistä sekä tarjotaan apua ja tukea projektin työntekijöiden toimesta.

Sinulta toivomme sitoutumista, luottamuksellisuutta, avointa miel-

Olisiko sinusta rinnalla kulkijaksi vapautuvalle romaninaisvangille?

Kartoitamme valtakunnan tasolla vapaaehtoisia, jotka ovat omassa elämässään vakaalla pohjalla ja haluavat lähteä kanssamme kokeilemaan ja kehittämään tukihenkilötoimintaa. Etsimme erityisesti henkilöitä, joilla on kokemusta tukityöstä. Hae mukaan Naisten linjan kanssa yhteistyössä järjestettävään tukihenkilötoimintaan! Ehdokkaat haastatellaan 2.11.–6.11. Ota yhteys Tuula Blomerukseen 044 300 7815!

tä ja halua auttaa. Erityisen hienoa on, jos sinulla on aikaisempaa kokemusta tukena olemisesta tai muusta vastaavasta vapaaehtoistyöstä.

Kannustamme soittamaan projektin työntekijälle Tuula Blomerukselle, joka kertoo mielellään lisää tukihenkilötoiminnasta.

Muutoksen vuoro -projekti

Muutoksen vuoro on jatkoa Naisten vuoro -projektille (2010–2014). Muutoksen vuoro on Romano Mission hallinnoima ja Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama projekti vuosille 2015–2016. Hankkeessa luodaan rikostaustaisille romaninaisille kuntoutuspolku vankilasta vapauteen. Hankkeen tavoitteena on kehittää uusia tukitoimia vapautuville ja vapautuneille romaninaisille.

Rikostaustaisten romaninaisten ongelmat ovat moninaisia, mutta syrjäytymistä luonnehtii yleinen syrjäytymistä kuvaava tilanne. Monien koulutustausta ja työelämäkokemukset olivat lähes olemattomia. Rikostaustaiset romaninaiset eivät kuitenkaan pääasiassa hyödy yhteiskunnan tarjoamista palveluista. He tarvitsevat tukea, joka jatkuu vankilasta vapauteen, ja ohjausta palveluiden piiriin.

Yhtenä tukitoimena on luoda tukihenkilötoimintaa yhteistyössä vankiloiden, yhdyskuntaseuraamustoi-

miston ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Naisten Linja toimii naisten puolella. Väkivaltaa vastaan. Nyt ja aina.

”Tunnen, että minun on saatava joku, jolle luottamuksellisesti puhua. Syvälie sisimpääni sattuu niin kovasti.”

Naisten Linja on neuvonta- ja tukipalvelu väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille naisille ja tytöille sekä heidän läheisilleen. Naisten Linja kuuntelee, tukee ja antaa tietoa väkivallasta ja siitä selviytymisestä. Naisten Linja on olemassa, jotta väkivaltaa kokeneet naiset ja tytöt saavat tilaa puhua. Uskomme, että kuulluksi tuleminen on avain toipumiseen.

Naisten Linja, yhdessä Muutoksen Vuoron kanssa, kouluttaa ammattilaisvoimin vapaaehtoisia tukisuhteeseen naisten rinnalla kulkijoiksi. Lisäksi päivystämme numerossa 0800 02400 ma–pe klo 16–20 ja la–su klo 12–16. Kysymys&Vastaus -palvelumme toimii osoitteessa: www.naistenlinja.fi/palvelut/kysymys-vastaus. Vapaaehtoiset päivystäjämme on koulutettu tukemaan naisia koko toipumisprosessin ajan, oli koetusta väkivallasta sitten hetki tai jo vuosikymmeniä aikaa.

Naisten Linjan toimintaa rahoittaa Raha-automaattiyhdistys. ♦

**Vuotalo la 7.11.2015
klo 19.00. Liput 13 / 9 €**

Camerata Flamenco Project & Anette on uusi flamenco ja Suomen romanien lauluperinnettä yhdistävä kokoonpano, jossa madridilaisen flamencotrion

Camerata flamenco project & anette (espanja/ suomi)

musiikkiin yhdistyy **Anette Åkerlundin** lauluääni ja musiikki. Etnosoi:ssa ensimmäisen yhteisen konserttinsa tekemä ryhmä on avoin uusille vaikuttajille perinteet tuntien ja niitä kunnioittaen. Yhdessä Camerata Flamenco Project & Anette tuovat yleisölle kaksi perinnettä uudella ja raikkaalla tavalla esitettyinä – ja kaiken pohjana on rakkaus flamencon. Anette Åkerlund on opiskellut Sibelius-Akatemiassa laulua ja perehtynyt flamencon maailmaan. Kotoa perittynä hänellä on myös Suomen romanien lauluperinteet. **Camerata Flamenco Project** on espanjalaisen flamencon huippuyhtyeitä. Yhtyeen kärkihahmo **Pablo Suárez** on lisäksi romani, joten Anetten ja Camerata Flamenco Projectin kulttuuriset juuret

kohtaavat monella tasolla. Konsertissa kuullaan Suomen romanien laulujen ja flamencolaulun lisäksi myös muiden Euroopan maiden romanilauluperinteitä, joita Anette laulaa ja sekoittaa keskenään ja joihin Camerata Flamenco Project tuo omintakeisen, mm. jazzista vaikutteita imevän tyylin. Illan erikoisvieraana nähdään Etnosoi:ssa vuonna 2009 esiintyneen **Romengo**-yhtyeen vangitseva laulaja **Mónika Lakatos** Unkarista. ♦

Camerata Flamenco Project:
Pablo Suárez – piano
José Luis López – sello
Ramiro Obedman – huilu ja saksofoni

AMENGO DROM

**6.11. Juttutupa, klo 21.00, vapaa pääsy.
Säästöpankinranta 6, 00530 Helsinki**

Etnosoi! – perjantaina Juttutuvassa nähdään helsinkiläinen gipsy swing -yhtye Amengo Drom, jossa virtuoottiset kitarat ja basso svengaavat pyöryttävän tarkasti. 2010 perustetun yhtyeen jäsenet ovat lähtöisin erilaisista musiikkitaustoista, mikä on vaikuttanut kokoonpanon musiikkiin sekä soitossa kuuluvaan omaleimaisuuteen. Suurimmaksi innoittajakseen yhtye mainitsee legendaarisen jazzkitaristi **Django Reinhardtin**. Amengo Dromin ohjelmistosta löytyy perinteisten gipsy swing -standardien lisäksi myös yhtyeen omia sävellyksiä. Ilta tarjoaa swing-musiikin ystäville energistä tyyliä aitoon 30–40-lukujen henkeen.

Sami Isberg – kitara, **Joni Auvinen** – kitara, **Allan Bollström** – kitara, **Merts Lindgren** – basso

etnosoi@globalmusic.fi
www.etnosoi.fi
facebook.com/Etnosoifestival

Lehdistökuvat:
www.etnosoi.fi/media

Lisätiedot ja haastattelupyynnöt:
Maria Silvennoinen tiedottaja 046 878 37 20 | etnosoi@globalmusic.fi

Teksti: Kaija Pirinen **Kuva:** Susanna Rajala

Mistä romanikielen oppimateriaalit tulevat?

Kysymykseen vastaa artikkelissaan Kaija Pirinen, joka toimii Opetushallituksen romanikielisten oppikirjojen tuottajana. Viime vuosina on pystytty ottamaan tuotantoon kaikki oppimateriaali-ideat ja uusimaan vanhoja kirjoja. Tänä syksynä ja ensi keväänä on luvassa monia uutuuksia.

Opetushallitus kustantaa oppimateriaaleja, joiden levikki on niin pieni, ettei toiminta ole kannattavaa kaupallisille tahoille. Mukana on romanikielen lisäksi erityisopetuksen, maahanmuuttajakoulutuksen, pienten ammatillisten alojen sekä ruotsinkielisiä kirjoja. Vähälevikkisinä tuotetaan myös elämäntietomustiedon sekä islamin, ortodoksisen, katolisen ja juutalaisen uskonnon oppikirjoja. Kustantamon valikoimisessa on useita vähän luettujen kielten ja pitkien kielten sarjoja, esimerkiksi latinaa ja pitkää espanjaa.

Romanikielen oppimateriaalien teko on tiivistä tiimityötä. Arvokaimman panoksen antaa tietysti kirjailija, joka laatii käsikirjoituksen. Tekstin ja ulkoasun suunnittelussa on kuitenkin alusta lähtien mukana koko tiimi: kuvittaja, taittaja, kustannustoimittaja, Opetushallituksen romaniväestön koulutusryhmän asiantunti-

jat sekä oppimateriaalituottaja, joka vetää hanketta. Matkan varrella tuottaja hankkii tukea myös muilta osajilta: kielen ja sisällön tarkastusta, lausuntoja materiaalin sopivuudesta opetuskäyttöön, neuvoja kirjapainon paperivalintoihin ja moneen muuhun asiaan, kuten verkkoon tulevien tukimateriaalien tekemiseen.

Tuottajan työ on erittäin vaihtelevaa: samanaikaisesti tekeillä on kymmeniä oppikirjoja eri aiheista ja niihin liittyvää materiaalia verkkoon. Romanikielen oppikirjatyöryhmän kokouksesta tuottaja saa sulavasti ponnahtaa Lappeenrannan junaan tapaamaan itäsuomalaisia venäjän opettajia tai esittelemään lukutaitoverkostolle oppikirjojen käyttöä. Opetushallituksessa työskentelee kuusi tuottajaa oppikirjaprojekteissa ja lisäksi tuottajia, jotka ovat erikoistuneet verkkomateriaalien tekoon. Nykyään lähes kaikkiin kirjoihin tehdään verkkoon opettajalle

Kevein askelin -kirjaa täydennetään nettitehtävillä, joiden toteutusta suunnittelevat oppikirjailija Seija Roth ja Opetushallituksen tuottaja Kaija Pirinen.

tukiaineistoa ja lisätehtäviä sekä pelejä, videoita ja äänitteitä.

Toisin kuin muissa kustantamoissa, Opetushallituksen palkkalistoilla ei ole kustannustoimittajia eikä omia graafikoita, vaan lähes kaikki oppimateriaalien tekoon liittyvät asiat tuottaja ostaa ulkopuolelta. Tässä kohdin eron kaupallisiin kustantajiin tekee myös hankintalaki, joka velvoittaa kilpailutamaan ostot. Kirjoittaminen ja kuvittaminen sen sijaan on luovaa työtä, jonka oikeuksista tuottaja tekee sopimuksen. Sopimus-, raha- ja aikataulu-neuvottelut ovat kuitenkin vain pieni osa tuottajan työtä: suurin ja antoisin osuus on suunnittelu ja ideointi erilaisten ihmisten kanssa. Tuottajan kuuluu myös tukea ja kannustaa koko työryhmää onnistumaan ja peilata tuloksia ryhmän ulkopuolisten kanssa.

Oppikirjan saattaminen oheismateriaaleineen ideasta valmiiksi vie yleensä yhdestä kolmeen vuotta. Pitkä aika on tietysti verraton asioiden kypsyttelyyn mutta ajan kuluminen johtuu myös resurssipulasta. Kaikilla materiaalin tekemiseen osallistuvilla on yleensä kädet täynnä muutakin työtä: oppikirjailija saattaa olla myös muussa palkkatyössä, opettaa, tehdä arviointitehtäviä koulutuksen arviointikeskukselle ja toimittaa toista kirjaa; kustannustoimittajallakin on useita hankkeita yhtä aikaa meneillään ja tuottajalla jopa yli neljäkymmentä.

Kiireestä ja vaativasta touhuksesta huolimatta oppimateriaalien tuottaminen on ihanaa työtä! ♦

Artikkelin kirjoittaja toimii tuottajana Opetushallituksen koulustuotimialapalvelut-yksikössä

41. TŠEEREKIROS POEMI TŠEERELA

Katta poemos, riimos vela
kai besko lau aahhela?

Rytmos hunjula foorosta,
vahka douva feerosta
balva laave droppula
tiehhi taktos bultrila.

Poemos peerela deulosta
lahhela sakko džesta.

Ta ka kvella tamjula
tšeerekiiros poemi tšeerela
farabi fiina farila.

41. KOTIAINEN RUNOILEE

Mistä runo, riimi tulee
missä sananen elelee?

Rytmi kuuluu kaupungista,
vaikka tuosta ratikasta
tuuli sanat satelee
kenkä tahdin kopisee.

Runo putoo taivahasta
löytyy joka sydämestä.

Ja kun ilta pimenee
kotiainen runoilee
kuvat kauniit piirtelee.

A stylized illustration of a tiger standing on a thick, dark tree branch. The tiger is facing right, with its body angled slightly towards the viewer. It has a striped pattern in shades of green and brown. The tree branch is dark and gnarled, with several thinner, lighter branches extending upwards and outwards. The background is a solid light beige color. In the bottom left corner, there is a small black number '2'.

Hajuvehako tu tši poemos?
Osaatko jonkun runon?

Pherda romani tšimbako laavensa!
Täytä romaninkielisillä sanoilla!

Kotiainen

Joka
Jokainen

So lau vela??
Mikä sana muodostuu?

Hyvää syksyä Latšo Diives -lehden lukijoille!

Seuraava lehti ilmestyy maaliskuussa 2016.

LATŠO DIIVES -LEHDEN ILMAISTILAUS

Nimi _____

Osoite _____

Postinumero ja -toimipaikka _____

Osoitteenmuutoksen yhteydessä myös vanha osoite

Kirje-
posti-
merkki

Opetushallitus
Romaniväestön
koulutusryhmä
PL 380
00531 Helsinki